

Islom

Ойлик ижтимоий-маърифий электрон журнал (9-сон, Рамазон, 1434 йил)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Марҳабо,
хуш келдинг,
хушвақт
Рамазон!

www.islom.uz

Ҳужум чизиғи

Ҳимоя чизиғи

**Моҳи Рамазон
билан учрашувга
тайёрмисиз?**

Таҳрир ҳайъати:

Шайх Муҳаммад Содиқ
Муҳаммад Юсуф (раис)
Тоҳир Малик.
Эркин Малик.
Абдулҳамид Турсун.

Муҳаммад Айюб Усмон.
Муҳаммад Зуфар.
Озод Мунаввар.
Исмоил Муҳаммад Содиқ
Анвар Аҳмад

“Ҳилол” ойлик электрон журнали. 9-сон.
Муассис: “Ҳилол” нашрети МЧЖ (Москва)
Бош муҳаррир: Аҳмад Муҳаммад
Бош директор: Абу Муслим
Дизайнер: Беҳзод Вафоев

РАМАЗОНИ ШАРИФ ТАБРИГИ

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ

Алҳамду лиллаҳи Роббил оламийн вассалоту вассалому аъла Муҳаммадин ашрафил мурсалин ва аъла олиҳи ва асҳабиҳи ажмаийн.

Ассалому алайкум ва раҳматуллоҳи ва баракотуҳ.

“Ҳилол” электрон журналининг азиз ўқувчилари ва муҳтарам мўмин-муслмон биродарлар! Барчангизни муборак ой – рўза ва Қуръон ойи, тақво ва тавба ойи, раҳмат ва шафқат ойи, мағфират ва дўзахдан озод бўлиш ойи, барака ва савоб ойи Рамазони шариф кириб келиши билан чин қалбдан қутлашга ижозат бергайсиз.

Рўза тутувчи мўмин-муслмонлар бу муқаддас ой кириши билан Аллоҳ таоло бизларни муслмонлар зумрасидан қилгани ила бир-биримизни табриклаймиз. Чунки дунёда муслмон бўлишдан катта бахт йўқ. Аллоҳ таоло бизларни рўза тутадиган қилгани билан ҳам бир-биримизни табрик қиламиз. Чунки Аллоҳнинг бу ибодатини қилишга муяссар бўлишнинг ўзи катта бахт. Ана шу бахтга эришганимиз билан бир-биримизни табрик этамиз. Худосизлардан, турли сохта “дин” ва таълимотдагилардан ёки муртад бўлганлардан қилмаганига шукр қилиб, бир-биримизни табрик қиламиз. Қалблари иймон ихлосга тўлиқ бўлиб туриб, узрли сабаб ила, оғир касаллиги учун рўза тутмаётган чекаётган дин қардошларимизга тасалли бериш билан бирга биз ҳам ана шундай ҳолга тушиб қолмаганимизга шукр қилиб бир-биримизни табриклаймиз. Оғзида “муслмонман” деб туриб рўза тутмаётганлардан қилмаганига шукр қилиб бир-биримизни табриклаймиз.

Ҳа, муборак Рамазони шариф ойи кириши билан рўза тутувчи муслмонлар бир-бирларини табрикламай, ким табрикласин! Чунки бу муқаддас ой биз учун йил давомида ҳар куни ўқиган беш вақт намозларимиз туфайли ҳам, бошқа ибодат ва хайри садақаларимиз туфайли ҳам кечирилмай қолган гуноҳларимизни мағфират қилишини Аллоҳ таолодан сўраб олишимиз учун бир йилда бир бор бериладиган фурсатдир. Ҳа, бу улкан фурсат фақат Рамазон ойи рўзасини тутувчи мўмин муслмонларгагина берилади. Севимли пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи васаллам): “Ким Рамазон ойи-

нинг рўзасини иймон билан савоб талабида тутса, унинг ўтган гуноҳлари мағфират қилинади”, деганлар.

Азизлар, барчангизни ана шу улуғ имконият ойи билан табриклайман. Ислолда сочлари оқарган пирри-бадавлат отахонларни, муштипар-мунис онахонларни уларга умрларида тутган рўзалари қаторига яна бир Рамазон рўзаси савобини қўшиш имкони Аллоҳ томонидан берилгани билан чин қалбдан муборакбод қиламан. Сироти мустақимда қадам ташлаб келаётган мўмин бандаларни, мўмина опасингилларни, аввали раҳмат, ўртаси мағфират ва охири дўзах оташидан озод бўлиш ойи билан табриклайман. Ўзига Аллоҳ таолони – Робб, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламни – пайғамбар, Исломи – дин, Қуръонни – ҳидоят маёғи қилиб олган ёш-йигит қизларни ўзларининг саодатли умрлари аввалида тақво ҳосил қилиш учун берилган улкан имконият –Рамазон рўзасининг тутиш бахти билан муборакбод этаман.

Азиз ва мўътабар диндошларим! Рамазон ойи рўзаси ҳаммани, каттани ҳам, кичикни ҳам, бойни ҳам, камбағални ҳам, ҳокимни ҳам, маҳкумни ҳам, кучлини ҳам, кучсизни ҳам, тўқни ҳам, очни ҳам баробарлаштирадиган ой бўлиши билан бирга уларнинг ҳаммасига ўзлигини таниб олиш учун, бандалик бурчини ҳис этиш учун берилган фурсат ҳамдир. Ҳаммамиз бу муборак ойнинг рўзасини тутиш ила ўша бандалик бурчини бажаришга, тақводорликни ҳосил қилишга уринайлик. Ана шундагина асл мақсадга эришамиз. Яна бир бор барчангизни Рамазони шариф ила табриклайман. Аллоҳ таоло ҳаммамизни ушбу ойнинг хайру баракасидан, унинг фазлидан унумли фойдаланишимизни насиб этган бўлсин!

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф

РЎЗАНИНГ ФАРЗ БЎЛИШИ

“Эй иймон келтирганлар! Сиздан олдингиларга фарз қилинганидек, сизларга ҳам рўза фарз қилинди. Шоядки, тақво қилсангиз” (Бақара сураси, 183-оят).

Рамазон рўзасини тутишни ҳижрий иккинчи сананинг шаббон ойида Аллоҳ таоло бандаларига Қуръони каримнинг юқоридаги ояти билан фарз қилди. Рамазон ойи рўзасини тутиш Исломнинг асосий рукнларидан бўлиб, Аллоҳ азза ва жалла уни ҳар бир мусулмон ва муслимага буюрган.

Рўза сўзи араб тилидаги “савм” сўзи ўрнига ишлатилади. “Савм” сўзи эса, луғатда ҳар бир нарсдан ўзини тийиб туришни англатади. Шариатда эса, Рамазон ойида тонг отгандан қуёш ботгунча ният билан ўзини емоқ-ичмоқ ва шаҳватдан тийиб туришга айтилади. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари рўза тутиб, бошқаларни ҳам тутишга ундаганлар, кўплаб ҳадиси шарифларида рўзанинг фарз эканини баён этганлар.

Рамазон рўзасининг фарз эканига ўша вақтдан ҳозиргача ҳамма мусулмонлар иттифоқ қилишган. Ҳеч ким буни инкор қилмаган. Ким Рамазон рўзасини тутиш фарз эканлигини инкор этса қофир бўлади. Ислом миллатидан чиқади, диндан қайтган муртадга берилган жазога тортилади.

Коммунистик мафкура расман бекор қилингунга қадар бизнинг юртимизда худосизлар – очикдан-очик Исломни, жумладан Рамазон рўзасини инкор қиладиганлар, ўзларининг кофирликлари билан фахрланадиганлар кўп эди. Энди эса очик айтиш зоҳиран мулоҳаза қилинмай қолди. Аммо бошқача бир кўриниш пайдо бўлди. Одамлар ичида “Мен динни ҳурмат қиламан, ўзимни мусулмон ҳисоблайман, аммо дин дегани Худо билан банданинг ўртасидаги хос алоқа бўлиши керак. Худони тан олдикми, етади, бошқа томонини ўзимиз биламиз” дейдиганлар учрай бошлади. Улар бу гаплари билан кўпчиликни ҳам ўзларига ўхшаб

адаштирмақдалар. Ислом шариати қондасига биноан, уларга ҳам ўзларининг гуноҳлари, ҳам уларнинг гапига кириб алданганларнинг гуноҳлари бўлади. Уларнинг гапига кириб адашганларга эса ўз гуноҳлари бўлади.

Ислом – одамлар ўзига белгилаб оладиган дин ёки шариат эмас. Ислом – Аллоҳнинг бандаларига амр қилиб, ишониш ва татбиқ қилиши лозим бўлган ақийдалар ва амалиётлар мажмуасидир. Бандалар Аллоҳ юборганидек эътиқод қилишга, Аллоҳ буюрганидек амал қилишга мажбурдирлар. Ана шундай бўлгандагина кишилар Аллоҳ таолога бўйсунган, таслим бўлган, яъни мусулмон бўлган бўладилар. Акс ҳолда эса, уларда мусулмонликдан асар ҳам қолмайди. Узимиз бир ўйлаб кўрайлик: кимдир бирор фирқага, ташкилотга, жамиятга “Мен сизларнинг фикрингизга қўшиламану, ишларингиз, ҳар бир аъзога қўйган талабларингизга бўйсунмайман”, деса албатта ундай одамни ҳеч бир фирқа, ташкилот ёки жамият ўз сафига қабул қилмайди. Оддий инсоний алоқаларда қабул қилиб бўлмайдиган нарсани нима учун Роббул оламийнинг динига нисбатан қўллашга ўтилади. Тўғриси айтганда, бундай фикр мусулмон бўлмаган миллатларга кўр-кўрона тақлид қилишдан бошқа нарса эмас.

Исломда Аллоҳ таолога шарт қўйиб банд бўлиш йўқ. Исломда фақат Аллоҳ таолога бутунлай таслим бўлиш бор. Шунинг учун ҳам “Мен Аллоҳга иймони бор мусулмон одамману, бироқ рўза тутмайман, бу мен билан Аллоҳнинг орамиздаги иш”, дейишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Мусулмонман деган одамга бу фикр тамоман ёт бўлиши керак.

Рўза тутишдан қочадиганларнинг яна бир қисми худди юқоридаги бузуқ фикрга ўхшаш, аммо анчадан бери кишилар орасида юрган номаъқул фикрни

ўзига дастак қилиб оладилар. Бу гапнинг кўпчилиikka ўрнашиб қолишида ўзларини диний илм эгаси қилиб кўрсатиб юрган шахслар ҳам сабаб бўлган. Бу фикр эгалари “Инсон мўмин бўлса, ибодатларини қилмаса, жумладан рўзани тутмаса ҳам Аллоҳ кечирishi мумкин экан”, дейдилар. Аввало, мазкур бузук фикрни айтиб юрганлар шаҳодат калимасини айта олмайдиган, муҳит шароити ила ўзини мусулмон санаб юрадиган одамлар бўлади. Уларнинг тегирмонига сув қуяётган, ўзига диний илм нисбатини бераётганлар эса тарихда бўлиб ўтган фикрий кураш ва мутаассиблик ортидан чиққан фикрни нотўғри талқин қиладилар. Мусулмонлар оммасининг асосий ақийдавий мазҳаби бўлмиш Аҳли сунна вал жамоа мазҳаби уламолари гуноҳи кабира қилган, шу жумладан рўза тутмаган одамдан гуноҳни биринчи марта содир этганидан сўнг уни муҳокама қилиб, нима учун бу гуноҳни қилгани, мисол учун бир кун рўза тутмаганининг сабаби сўралади. “Агар мен буни қилса бўлаверди, деб эътиқод қиламан”, деса диндан чиққанига ҳукм қилинади, агар “Бу ишни тўғри тушунаман, лекин дангасалик қилибман”, деса унга тавба қилдирилади ва шариат бўйича кўрсатилган жазо кўрилади ва иккинчи марта бу гуноҳни такрорламаслик уқтирилади, дейишган. Агар шундан кейин ҳам ўша гуноҳда давом этаверса, мисол учун рўза тутмай юраверса, тавбага ҳам ўрин қолмайди, деганлар.

Қуръони Каримда, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларида, саҳобаи киромлар, улуғ уламолар гапларида рўзани ҳамма тутиши фарзлиги ҳақида қайта-қайта таъкидланган, бирор жойда бирор кун тутмай қолишга ҳам руҳсат йўқ. Узрсиз Рамазони шарифнинг бир кунлик рўзасини тутмаган одам шариат ҳукми ила олтмиш кун кетма-кет, орасини ўзмай рўза тутиб бериши керак. Бу ҳам ямоқ солланга ўхшаш иш бўлади. Чунки, Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи васаллам): “Бир кун фарз рўзани тутмаган одам, умр бўйи рўза тутиб ўтса ҳам, ўша рўзаси тутилмай қолган куннинг ўрнини тўлғиза олмайди”, деганлар. Бошқа бир ҳадиси шарифда эса: “Бир кун рўзани тутмаган одам қирқ йилгача жаннат ҳидини ҳам ҳидлай олмайди”, дейилган.

Назарий иймонга суяниб, Аллоҳнинг амрларини бажаришдан, жумладан, намоз, закот, рўза каби ибодатлардан бўйин товлайдиган одамлар катта хато қиладилар. Уламоларимиз ундай кишиларнинг шайтондан фарқи йўқ, дейишади. Чунки, шайтон ҳам Аллоҳ таолонинг биру борлигига қаттиқ ишонади. Аммо, Одамга сажда қил, деган амрга бўйсунмагани учун лаънатга учраган. Ушбу нотўғри фикрларни тузатиб, Аллоҳнинг барча амрларини бажаришга жумладан, рўза тутишга ўтганлар ўзлари учун фойда қилади.

Рўза тутишга айнан Рамазон ойининг ихтиёр қилиниши ҳам катта ҳикматларга молик ишдир. Аввало бу ой муборак ой. Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло ўзининг охирги китоби, илоҳий мўъжизаси Қуръони Каримни туширишга муносиб вақт деб худди шу ойни ихтиёр қилган эди. Бу ой Ислом даъвати бошланган ой. Бу улкан ҳодисани ҳар қанча эсланса, ёдга олиб байрам қилинса, арзийди. Айнан ушбу ойнинг Ислом рукнларидан бири бўлмиш рўзани тутиш муддати, деб ихтиёр қилиниши бу ойнинг фазлига фазл, улуғлигига улуғлик қўшади.

Рамазон ойи мўминларнинг савоб касб қилишларига энг қулай фурсат ҳисобланади. Бу ойнинг рўзасини тутганларга улкан ажр-савоблар, икки дунёнинг бахт-саодати ваъда қилинган. Рамазон ойида қилинадиган яхши амалларнинг савоби ҳам шу ойнинг хурматидан кўпайтириб берилади.

Буюк ватандошимиз, ҳадис илмининг имомлари Имом Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил Бухорий ривоят қилган ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи васаллам): “Ким Рамазон рўзасини иймон ила савоб тилаб тутса, унинг олдинги барча гуноҳлари мағфират қилинади”, деганлар. Бошқа бир ҳадисда Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи васаллам): “Рамазон кирса, жаннат эшиклари очилиб, дўзах эшиклари беркилади ва шайтонлар занжирланади”, деганлар.

Бунга ўхшаш рўза тутувчиларга ажр, савоб ва охираат даражаларини ваъда қилувчи ҳадислар жуда ҳам кўп. Лекин рўза тутишнинг фойдаси шу билан чегараланиб қолмайди. Балки рўза тутишда бугунги кунда инсон ҳаётига улкан фойдалар кўп. Рўза уни тутувчининг фақат ўзига эмас, балки оиласи, жамияти, бутун инсоният ва қолаверса, барча мавжудотга фойда келтиради.

Ўз ихтиёри билан, Аллоҳдан савоб умид қилиб, бир ой давомида кундуз кунлари емоқ-ичмоқдан, шаҳватдан ўзини тўхтатиб юрган инсон улкан фойдалар топади. Аввало рўза инсонга ўз хоҳиш ва истакларини жиловлашни ўргатади. Агар инсонларда бу сифат бўлмаса, дунё тезда ҳалокатга учраши мумкин. Рўза сабр мадрасаси ҳамдир. Фақат ҳақиқий рўзадорларгина ҳақиқий сабр даражасига эришадилар. Ўз ихтиёрлари ила рўза тутиб, очлик, чанқоқларга чидаган инсон ғоятда мустаҳкам иродали бўлиб етишади.

Бугунги кунда рўзанинг фойдасини нафақат мусулмонлар, балки Исломдан, Қуръондан хабари йўқ кишилар ҳам тушуниб етдилар. Турли тараққий этган ўлкаларда оч қолдириб даволаш шифохоналари ишлаб турибди. Турли қитъаларда яшовчи олимлар илмий тажрибалар ўтказиб, ихтиёрий оч қолиш тани-сиҳатлик учун зарур омил эканини таъкидламоқдалар. Жумладан, рус олимлари бу борада катта ютуқларга эришдилар. Профессор Николаев ўз ҳамкорлари билан эълон қилган “Оддий ҳақиқатлар” номли китобининг “Соғлик учун оч-наҳор юриш” деб номланган бобини рўзанинг фойдаларини янги илмнинг тасдиқлаши, десак бўлади. Унда айтилишича, ихтиёрий очлик билан мажбурий очликнинг фарқи бор. Мажбурий очлик, қароқчининг пичоғидек зарарга, балки ҳалокатга сабаб бўлса, ихтиёрий очлик табибнинг пичоғидек шифога сабаб бўлади. Бу илмий ишнинг натижасида рўза ҳозирги энг кўп тарқалган йигирма тўққизта дардга даво экани, киши доим соғ юрай деса, ҳар йили 28-30 кун ихтиёрий оч қолиши зарурлиги таъкидланган. Сиз билан биз – мусулмонларга бу фойдали ишни ўн беш аср аввал ибодат қилиб қўйган Аллоҳ таолога чексиз ҳамду санолар бўлсин. Ҳаммамизнинг тутадиган рўзаларимизни Ўз даргоҳида қабул айласин!

РЎЗАСИНИ БУЗГАННИНГ КАФФОРАТИ

Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан ривоят қилинади: «Бир одам Расулulloҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб: «Ҳалок бўлдим, эй Аллоҳнинг Расули!» деди. «Сени нима ҳалок қилди?» дедилар. «Рамазонда хотинимнинг устига чиқдим», деди. «Қул озод қилишга нарса топа оласанми?» дедилар. «Йўқ», деди. «Икки ой кетма-кет рўза тутта оласанми?» дедилар. «Йўқ», деди. «Олтмиш мискинга таом беришга нарса топа оласанми?» дедилар. «Йўқ», деди. Сўнгра кутиб ўтирди. Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга бир занбил хурмо келтирилди. У зот (ҳалиги одамга): «Мана буни садақа қилиб юбор», дедилар. «Эй Аллоҳнинг Расули, биздан кўра фақирроққами? Аллоҳга қасамки, унинг (Мадинанинг) икки чети орасида биздан кўра мухтожроқ аҳли байт йўқ», деди. Шунда Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам кулдилар, ҳатто тишларининг оқи кўриниб кетди. Сўнгра: «Бор! Уни аҳлингга таом қилиб бер», дедилар» (Имом Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий, Насоий ривоят қилишган).

Шарҳ: Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Рўздор жинсий яқинлик қилса, рўзасининг очилиши.
2. Рўзасини бузган рўздор каффорат бериши вожиблиги.
3. Энг аввалги каффорат қул озод қилиш экани. Бу Ислонда қулдорликка қарши курашнинг кўринишларидан бири. Муслмон кишининг гуноҳини ювишга қул озод қилишнинг шарт қилиб қўйилиши шуни кўрсатмаса, нимани кўрсатар эди! Фақат гуноҳкор қул озод қилишга қодир бўлмасагина, унга қарши бошқа чоралар кўрилади бошлайди.
4. Каффорат бериш вожиб бўлган одам қул озод қилишга қодир бўлмаса, кетма-кет, орасини узмай олтмиш кун рўза тутиши лозим. Рамазон рўзасини тутиш даврида сабрсизлик қилгани сабабли, сабрли бўлишга тузукроқ одатланиб олиши учун.

Албатта, олтмиш кун кетма-кет рўза тутиш осон эмас. Албатта, бунга қодир бўлиши мумкин кишиларга бошқа чора ҳам йўқ. Лекин ушбу биз ўрганаётган қиссанинг қахрамони, аъробийлардан бўлмиш Салама ибн Саҳр розияллоху анҳу олтмиш кун кетма-кет рўза тутишга қодир эмас эдилар. Бошқа бир ривоятда келишича, Расулulloҳ соллаллоху алайҳи васаллам унга: «Икки ой кетма-кет рўза тутта оласанми?» деганларида,

«Рўзани деб шу ҳолга тушиб турибман-ку!» деган.

5. Рамазонда жинсий алоқа қилиб, рўзасини очиб юборган одам икки ой кетма-кет рўза тутишга қодир бўлмаса, олтмиш мискинга таом беради. Ҳар бир мискинга бир мудд (1 мудд – 1843 грамм) миқдорида таом беради. Бу эса, ўз навбатида гуноҳкор кишининг гуноҳини ювишга имкон яратиб бериш билан бирга мискинларга яхшилик қилиш йўли ҳамдир. Ислон дини мискин-фақирларга моддий ёрдам кўрсатиш учун ҳар бир қулай имкониятни тўлиқ ишга солган.

Ҳадиснинг охирида Салама ибн Саҳр розияллоху анҳунинг аъробийларга хос соддалик ва очикликларининг гувоҳи бўламан. У киши Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ўзларига ҳадя қилиб келтирилган хурмо қобиғидан тўқилган замбилдаги олтмиш мискинга етадиган, олтмиш мудд миқдоридаги хурмони олтмиш мискинга бериш ҳақидаги гапларини эшитиши билан Мадинада ўзиникидан кўра мискинроқ оила йўқлигини эслатади. Бу, ўзим еб қўйсам бўлавермайдим, дегани эди. Шундай ҳам бўлди. Лекин буни рўзасини бузгани учун мукофот маъносида тушунмаслик керак. Бу Салама ибн Саҳр розияллоху анҳунинг ўзига хос, бошқаларга мумкин эмас. Қолаверса, ҳозирча ўзинг еб тур, кейин топганинга каффоратни берсан, деган маъно ҳам бор. Жумҳур уламолар жинсий алоқада қатнашгани учун аёл киши ҳам каффорат беради, деганлар.

Гарчи, воқеликдаги ушбу мисолда иш бир оз енгилроқ бўлиб кўринса ҳам, аслида иш ўта оғирдир. Рамазон рўзасининг бир кунини узрсиз ўтказиб юбориш улкан гуноҳдир. Унинг ўрнини тўлдириш жуда ҳам мушкулдир. Ушбу ҳадисда зикр қилинаётган каффоратлар бир кун тутилмай қолган, хато тўфайли очилган рўзанинг каффоратидир. Агар ўша миқдор икки ёки уч кунга ўтса, бир ой ёки бир умрга ўтса, нима бўлишини бир ўйлаб кўриш керак.

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам, узрсиз бир кун рўза тутмаган одам умр бўйи рўза тутиб ўтса ҳам ўша куннинг ўрнини тўлғиза олмайди, деганлар. Яна бошқа бир ҳадисда бир кун рўза тутмаган одам қирқ йил жаннатнинг исини ҳам хидлай олмайди, деганлар. Шунинг учун Аллоҳ етказганига шукр қилиб, рўзани қанда қилмай тутиш керак.

(“Ҳадис ва Ҳаёт”нинг 9-жилдидан).

РАМАЗОН ОЙИ РЎЗАСИ – ҲАДИСИ ШАРИФЛАРДА

ҲАДИСИ ҚУДСИЙЛАРДАН:

Ибн Ҳассосийядан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинган ҳадиси қудсийда ривоят қилинишича, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Аллоҳ айтди: «Рўза оловдан қалқондир, рўза Менинг учундир, унинг мукофотини Мен бераман. Зеро, рўзадор емоғини, ичмоғини, нафсоний истакларини Менинг учун тарк этади. Рўзадор оғзининг ҳиди Аллоҳ учун мушк ҳидидан ҳам ёқимлироқдир» (Бағавий ва Табароний ривояти).

Абдуллоҳ ибн Масъуддан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинган ҳадиси қудсийда келтирилишича, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Аллоҳ айтади: «Ҳар кимсанинг аъзолари ҳаромдан, гуноҳлардан тийилмаса, Менинг учун емоқ-ичмоғини тарк этишига аҳамият бермайман» (Абу Нуайм ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинган ҳадиси қудсийда айтилишича, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аллоҳ таолонинг бундай буюрганини айтганлар: «Қулларимнинг Менга энг сеvimлиси (кўёш ботган заҳоти) тез оғиз очганларидир» (Имом Аҳмад ибн Ҳанбал, Термизий ва Ибн Ҳиббон ривояти).

ҲАДИСИ ШАРИФЛАРДАН:

Абдуллоҳ ибн Умардан (розияллоҳу анҳумо) ривоят қилинади: Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: «Ислом беш нарса устига қурилган: булар Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқлигига ва Муҳаммад алайҳиссалом Унинг пайғамбари эканларига гувоҳлик бериш, намоз ўқиш, закот бериш, Каъбани ҳаж қилиш ва рамазон рўзасини туттидир», деганларини эшитдим» (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким ишониб ва мукофотини Аллоҳдан умид қилиб Рамазон рўзасини тутса, ўтмиш гуноҳлари кечиради», деганлар» (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Абдуллоҳ ибн Аббосдан (розияллоҳу анҳумо) ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам инсонлар ичида хайр қилишда энг сахийи эдилар. У зотнинг яна ҳам сахий бўлишлари Рамазон ойига тўғри келар эди. Рамазоннинг ҳар кечасида у зотга Жаброил алайҳиссалом келиб учрашар эди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ундан Қуръонни ўтказиб олар эдилар. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Жаброил келган пайтда сахийликда тез эсган шамолдек бўлиб кетар эдилар» (Имом Бухорий ривояти).

Абдурраҳмон ибн Авфдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Набий алайҳиссалом бундай деганлар: «Агар аёл киши беш вақт намозини ўқиса, бир ой (рамазон) рўзасини тутса, фаржини сақласа ва эрига итоат қилса, унга: «жаннатнинг қайси эшигидан хоҳласанг – киравер», дейилади» (Имом Аҳмад ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Рамазон келса жаннат эшиклари очилади, дўзах эшиклари ёпилади ва шайтонлар кишанланади», деганлар (Имом Бухорий, Муслим ва Термизий ривояти).

Убода ибн Сомитдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам): «Қадр кечаси Рамазон ойининг охириги ўн кунлигидадир. Ким унда иймон билан Аллоҳ розилиги учун ибодат қилса, албатта Аллоҳ аввалгию охириги гуноҳларини кечиради. У тоқ рақамли кечада бўлади. Тўққизинчи ёки еттинчи ёхуд бешинчи ё учинчи ёки охириги кеча Қадр кечасидир», деганлар» (Имом Аҳмад ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Умматимга Рамазон ойида ўзга умматларга берилмаган бешта хислат берилди: 1) рўздорнинг оғзида пайдо бўладиган нохуш ҳид Аллоҳ таоло наздида мушк-анбар ҳидидан ҳам хушбўйроқдир; 2) Ифтор вақтигача рўздорларга дарёдаги балиқлар ҳам истиффор айтиб дуо қилишади; 3) Аллоҳ таоло ҳар куни жаннатини зийнатлайди, сўнгра унга: «Менинг солиҳ бандаларимнинг дунё машаққатларини ортга ташлаб ҳузурингга келишлари яқиндир», дейди; 4) бу ойда исёнкор шайтонлар кишанланади, шу сабабдан улар бошқа ойлардаги каби ёмонликлар қила олишмайди; 5) рамазон ойининг охириги кечаси рўздорларнинг гуноҳлари мағфират қилинади», дедилар. Саҳобалар: «Эй Аллоҳнинг Расули, бу Қадр кечасими?» деб сўрашди. Пайғамбар (алайҳиссалом): «Иўк, балки хизматчига бериладиган ҳақ у вазифасини адо этганидан кейин тўлиқ берилади», деб марҳамат қилдилар (Имом Аҳмад, Баззор, Байҳақий ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Рамазон ойи келганида Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам): «Сизларга Рамазон ойи, муборак ой келди. Аллоҳ сизларга бу ойда рўза тутишни фарз қилди. Бу ойда жаннат эшиклари очилади, дўзах эшиклари ёпилади, шайтонлар кишанланади. Унда минг ойдан яхши бир кеча бор. Ким ундаги яшиликлардан маҳрум бўлса, маҳрум қилинади», деганлар» (Имом Аҳмад ва Насоий ривояти).

Мўминлар онаси ҳазрати Оишадан (розияллоҳу анҳо) ривоят қилинади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бошқа ойларда қилолмаган (ибодат)ларини Рамазон ойида астойдил бажарардилар. Рамазон ойида адо этолмаган (ибодат)ларини охириги ўн кунликда бажарар эдилар (Имом Муслим ривояти, «Риёз ус-солиҳийн»).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Рамазон ойининг чиққанини кўриб рўза тутинглар. Шаввол ойининг чиққанини кўриб, оғиз очинглар. Агар осмон булутли бўлиб ой кўринмаса, шаъбон ойини ўттиз кун мукаммал қилиб тутинглар», деганлар (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Изоҳ: бу лафз Бухорийники, имом Муслимнинг ривоятида эса: «Осмон булутли бўлиб янги ой кўринмаса ўттиз кун мукаммал рўза тутинглар», бўлиб келган.

Мўминлар онаси ҳазрати Оишадан (розияллоҳу анҳо) ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам агар (Рамазон ойининг охириги) ўн куни кирса, бутун кечани ибодат билан ўтказиб, бунга аҳли-аёлларини ҳам уйғотардилар. Ўзлари кўп ғайрат қилиб, ибодат учун белни маҳкам боғлардилар» (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким ишониб ва мукофотини Аллоҳдан умид қилиб Рамазон рўзасини тутса, ўтмиш гуноҳлари кечиради», деганлар» (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Пайғамбар алайҳиссалом: «Қанчадан-қанча рўздорлар

борки, уларнинг рўзаси очликдан бошқа нарса эмас. Яна қанчадан-қанча намозхонлар борки, уларнинг намоздан топадиганлари уйқусизликдан қийналиш, холос», деганлар» (Ибн Можа, Аҳмад, Байҳақий ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар: «Рўза (дўзах ўтидан асровчи) қалқондир. Рўза тутган киши ёмон сўзларни сўзламасин, қўполлик қилмасин. Агар бирор киши уни уришса ёки ҳақорат қилса, икки марта «мен рўзадорман», десин. Аллоҳга қасамки, рўзадор оғзининг ҳиди Аллоҳ наздида мушк-анбар ҳидидан ҳам хушбўйроқдир. Чунки Аллоҳ таоло: «Рўзадор Менинг учун емайди, ичмайди ва шаҳватини тарк қилади. Рўза холис Менга ибодатдир, унга Ўзим ҳисобсиз савоб бераман. Ваҳоланки, ҳар бир яхшиликка ўн баробар яхшилик бордир», деган (Имом Бухорий ривояти).

Саҳл ибн Саъд Соъдийдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жаннатнинг бир эшиги бор: у Райён деб аталади. Қиёмат куни ундан фақат рўзадорлар киришади, улардан бошқа ҳеч ким кирмайди. «Рўзадорлар қаерда?» дейилади. Рўзадорлар турадилар. У эшикдан улардан бошқа ҳеч ким кирмайди. Улар киргач, эшик беркитилади, (сўнг у эшикдан) бошқа ҳеч ким кирмайди», дедилар (Имом Бухорий, Муслим ва Насоий ривояти).

Тобеъинлардан Абу Атийя ва Масруқ Ҳазрати Оишанинг ҳузурларига кириб: «Эй мўминлар онаси, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан икки киши бор, икковлари ҳам яхшиликда мусобақалашади. Бирлари ифтор билан (шом) намозни тезлатади. Бошқаси эса ифтор билан (шом) намозни ортга суради», дейишди. Ҳазрати Оиша: «Икковларидан қай бири ифторни ва намозни тезлатади», деб сўрадилар. Тобеъинлар: «Абдуллоҳ ибн Масъуд», деб жавоб қилишди. Ҳазрати Оиша: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай қилар эдилар», дедилар. Ифтор ва намозни ортга сурган Абу Мусо эди (Имом Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насоий ривояти).

Жобирдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сафарда эдилар. Тўпланиб турган одамларни ва устига соя қилиб қўйилган бир кишини кўрдилар ва: «Нима бўляпти?» деб сўрадилар. «Рўзадор эди», деб жавоб қилишди. «Сафарда рўза тутиш яхшиликдан эмас», дедилар Расулуллоҳ (Имом Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насоий ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: «Рўзадор мўмин бирор мусулмонни ғийбат қилмаса, ортидан унинг шаънига бўҳтон ёғдирмаса, Аллоҳ уни ибодатда, деб ҳисоблайди» (Дайламий ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Ким ёлғон сўзлашни тарк этмаса ва Аллоҳ қайтарган нарсалардан қайтмаса, рўза тутиб, емай-ичмай қўйгани билан рўзаси қабул бўлмайди, Аллоҳ унга раҳмат назарини ташламайди», деганлар» (Имом Бухорий, Абу Довуд, Термизий ва Насоийлар ривояти).

Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Рўзадор икки бор хурсанд бўлади: биринчиси – оғиз очганида (ифтор қилганида) ва иккинчиси – рўза тутиб Аллоҳга ёруғ юз билан йўлиққанида», деганлар» (Имом Бухорий ривояти).

Анас ибн Моликдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинган ҳадисда Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: «Бирор кимса осийликни ва ёлғонни ташламаса, емоқ-ичмоғини тарк этишига Аллоҳнинг эҳтиёжи йўқдир» (Табароний ривояти).

Абдуллоҳ ибн Умардан (розияллоҳу анҳумо) ривоят қилинишича, «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Аллоҳ таоло ва Унинг фаришталари саҳарлик қилувчиларга раҳмат тилаб, дуо қиладилар», деганлар (Имом Табароний ва Ибн Ҳиббон ривояти).

Анас ибн Моликдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: «Саҳарлик қилинлар, албатта саҳарликда барака бордир» (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Амр ибн Оссдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) бундай марҳамат қилдилар: «Бизнинг рўзамиз билан аҳли китобларнинг рўзаси орасидаги фарқ саҳарлик ейишдир» (Имом Муслим ривояти).

РЎЗАНГИЗ КОМИЛ БЎЛСИН!

РЎЗАНИ БУЗУВЧИ НАРСАЛАР

Рўзани бузадиган ва фақат қазо тутишни вожиб қилиб, каффоратни вожиб қилмайдиган нарсалар

1. Ғизо ва ғизо маъносида бўлмаган нарсани тановул қилиш билан рўза очилади. Бунда одатда ғизо саналмайдиган ва инсон кўнгли емоққа мойил бўлмайдиган нарсалар кўзда тутилган. Мисол учун, рўздорнинг хом гуруч, хамир, бирор нарса аралаштирилмаган ун каби нарсаларни емоғи рўзани бузади.
2. Бирданига кўп тузни еб юборса ҳам рўзаси очилиб, унинг қазосини тутиб беради.
3. Пишмаган мевани еса ҳам рўзаси бузилади.
4. Тишлари орасида қолган нўхатдан катта нарсани еса ҳам;
5. Данак, пахта, қоғоз, тери еса ҳам;
6. Тош, темир парчаси, тупроқ, тангага ўхшаш нарсаларни ютиб юборса ҳам;
7. Ўз амали билан ичига тутун киритса ҳам;
8. Орқасидан, бурнидан, томоғидан ва аёл кишининг олдидан ичига сув ёки дори киритилса ҳам рўза бузилади.
9. Қулоғига мой томизса ҳам бузилади. Сув томизса, очилмайди.
10. Аёл кишининг олд аъзосидан қатра томизилса ҳам рўзасини қазо қилиб тутиб бериши лозим бўлади. Эркак кишининг олд аъзосидан қатра томизилганда бу гап йўқ.
11. Қасддан оғзи тўлиб қусса ҳам қазо туттади. Агар рўзалиги эсидан чиққан, оғзи тўлмай қусган, таом эмас, балғам қусган бўлса, рўзаси очилмайди.
12. Ғизо ва давони беморлик, сафар, мажбурлаш, хато, бепарволик ёки шубҳа каби шаръий узрлар ила тановул қилса, қазосини тутиб беради.
13. Оғзини чайиб турганда хато қилиб сув ичига кетиб қолса, рўзаси очилади ва қазо туттади.
14. Бошидаги ёки қорнидаги жароҳатга дори қўйганда ичига ёки димоғига кетиб қолса ҳам рўза бузилади.
15. Биров ухлаб ётган одамнинг қорнига сув киритиб юборса ҳам;
16. Аёл киши хизматга ярамай қоламан деб таом еса ҳам.
16. Биров аввал эсида йўқ таом еган ёки жинсий яқинлик қилган бўлса, рўзаси очилмайди. Аммо ҳукми билмай, бўлар иш бўлди, деб ке-йин яна таом еса ёки жинсий яқинлик қилса, қазо рўза тутиб бериши лозим бўлади.
17. Биров кечаси рўза тутишни ният қилмай кундузи ният қилсаю кейин бу ниятим тўғри бўлмаса керак, деган шубҳа билан таом еб юборса, рўзаси очилади ва қазо тутиши вожиб бўлади.
18. Биров ҳали тонг отмаган бўлса керак, деб еб-ичсаю ёки жинсий яқинлик қилса-да, кейин тонг отиб бўлганини билса, рўзасининг қазосини туттади.
19. Биров қуёш ботган бўлса керак, деб еб-ичди ёки жинсий яқинлик қилди. Кейин билса, қуёш ботмаган экан. Рўзасининг қазосини туттади.
20. Биров таом еб ёки жинсий яқинлик қилиб турганда тонг отиб қолди. Дарҳол қилаётган ишини тўхтатса, рўзаси тўғри бўлаверади.
21. Шаҳватини тўлиқ бўлмаган ҳолда қондирса ҳам фақат қазо туттади.
22. Қучоқлаш, ўпиш ва шунга ўхшаш ишлар туфайли манийи тўкилса, қазо туттади.
23. Ухлаб ётган аёлга жинсий яқинлик қилинса, ўша аёл қазо туттади.
24. Аёл киши фаржига мой ёки шунга ўхшаш нарсаларни томизса ҳам;

25. Рўздор одам орқасига сув ёки мой билан ҳўлланган панжасини киритса ҳам;
26. Рўздор одам орқасига пахта, латта ва шунга ўхшаш нарсаларни киритса ҳам;
27. Аёл киши ички фаржига сув ёки мой билан ҳўлланган панжасини ёки пахта, латта ва шунга ўхшаш нарсаларни киритса ҳам рўзаси очилади.
28. Рамазон рўзасидан бошқа рўзаларни очган бўлса, фақат қазо тутиш вожиб бўлади. Каффорат вожиб бўлмайди.

Рўзани бузадиган ва қазо тутишни ҳам, каффоратни ҳам вожиб қиладиган нарсалар:

1. Физо ёки унинг маъносидаги нарсани шаръий узрсиз ейиш рўзани бузади. Одатда озуқа сифатида тановул қилинадиган барча нарсалар физога киради. Дори, папирос, афюн, наша ва шунга ўхшаш нарсалар ҳам физо маъносидаги нарсаларга киради. Ушбу ҳолатларда рўзасини очган одам ҳам қазосини туттади, ҳам қул озод қилиш, олтмиш кун кетма-кет рўза тутиш, унга қодир бўлмаса, олтмиш мискинга таом бериш билан каффоратни адо қилади.
2. Бировнинг ғийбатини қилганидан, қон олдириганидан, шаҳват билан ушлаганидан ёки ўпганидан, қучоқлашиб ётганидан, мўйлабини мойлаганидан кейин рўзам очилиб кетди, деган ўй билан қасддан еб-ичиб юборса, ҳам қазо тутиб, ҳам каффорат адо қилади.
(Фақиҳ рўзанг очилибди, деб фатво берса, бундан мустасно. Унда фақат қазо туттади. Каффорат вожиб бўлмайди.)
3. Оғзига кирган ёмғир сувини, хотинининг туфугини лаззат учун, кесакхўр одам кесакни ютиб юборса ҳам рўзаси очилади.
4. Фарж шаҳватини тўла равишда қондирса ҳам. Унда иштаҳа тортадиган одам жинсининг олди ёки орасига олатни киритиш кўзда тутилган. Агар маний тўкилиши бўлмаса ҳам.
5. Аёл киши кичик ёшдаги болани ёки мажнунни ўзига яқинлик қилишига имкон берса, унга ҳам қазо, ҳам каффорат вожиб бўлади.

РўЗАНИ БУЗМАЙДИГАН НАРСАЛАР

1. Рўздорлиги эсидан чиқиб, еб-ичиб ёки жинсий яқинлик қилиб қўйса, рўзаси очилмайди. Аммо эсига тушиши билан дарҳол мазкур ишларни тўхтатиши шарт. Жинсий яқинлик қилаётган киши рўздорлигини эслаши билан ажраши керак. Агар ундан кейин ҳам туриб қолса, рўзаси бузилади.
2. Назар солгани ёки ўйлагани оқибатида маний тўкилса, ўзи гуноҳкор бўлса ҳам рўзаси очилмайди. Кундуз куни эҳтилом бўлиб қолса ҳам рўзаси очилмайди.
3. Кўзига дори томизса ёки сурма қўйса ҳам рўзаси очилмайди.
4. Қон олдириша ҳам рўзаси очилмайди.

5. Мисвок қилса ҳам рўзаси очилмайди.
 6. Муболағасиз оғиз-бурунни чайса ҳам рўзаси очилмайди.
 7. Фусл қилса ёки салқинлаш учун ҳўл латтага ўранса ҳам рўзаси очилмайди.
 8. Ғийбат қилса ёки оғзини очишни ният қилса ҳам рўзаси очилмайди.
 9. Рўздорнинг ичига унинг ихтиёрсиз тутун, чанг ёки пашша кирса ҳам рўзаси очилмайди. Аммо рўздорлигини эслаб туриб хушбўй нарсани тутатиб ҳидласа, рўзаси очилади.
 10. Тиш олдириб қон ёки дорини ютмаган бўлса ҳам рўзаси очилмайди.
 11. Эркак кишининг жинсий олатидан сув, мой ёки дори киритилса, рўзаси очилмайди. Қулоқдан сув кирса ҳам, қулоқни кавласа ҳам, рўзаси очилмайди. Аммо бу каби ишларни қилмаган маъқул.
 12. Балғам ёки мишиқнинг кириш ёки чиқиши билан ҳам рўзаси очилмайди.
 13. Ўз ихтиёридан ташқари ҳолда мажбур бўлиб қўсса ҳам рўзаси очилмайди.
 14. Тишлари орасида қолган нўхатдан кичик нарсани еса ҳам рўзаси очилмайди.
 15. Жунуб ҳолида юрса ҳам рўзаси очилмайди.
 16. Мускулга, тери остига укол қилиш билан ҳам рўзаси очилмайди.
- Ҳанафий уламолар рўздор киши учун макруҳ бўлган ишларни ҳам санаб ўтишган:
1. Узрсиз бирор нарсани татиб кўриш ва чайнаш. Чунки бунга ўхшаш нарсалар рўзанинг бузилишига олиб бориши мумкин.
 2. Сақич чайнаш. Бу ишни қилган одамни оғзи очиқ деб ўйлайдилар.
 3. Қучоқлашиб, ўпиш ва ушлаш каби шаҳватни қўзғайдиган ишлар.
 4. Қасд ила тупугини оғзида тўплаш ва уни ютиш.
 5. Рўздорнинг заифлашишига олиб борадиган қон олдириш каби ишларни қилиш.

КИМЛАР ФИДЯ БЕРАДИ?

Ислом шариатида буюрилган маълум бир амал ўрнига мол сарфлаш “фидя” дейлади. Бунинг учун шариатда кўрсатилган узрли сабаблар мавжуд бўлиши лозим. Масалан, рамазон ойи рўзасини узрли сабаблар туфайли тутолмай қолганлар бунинг учун фидя берадилар. Исломда инсонни унинг тоқатидан ташқари ишга тақлиф қилиш йўқ. Масалан, Аллоҳ таоло рўза фарз қилиниши билан бирга «мадори етмайдиганлар зиммасида бир мискин кимсанинг (бир кунлик) таоми фидядир» (Бақара, 184), деб марҳамат қилади. Ҳадиси шарифда: «Бу оят бекор бўлмаган, балки қари чол ва кампир учундир. Улар рўза тутишга қодир эмаслар. Бас, ҳар бир кун ўрнига камбағални таомлантирадилар», дейилган. Бошқа ҳадиси шарифда: «Бу рухсат фақат рўзани кўтара олмайдиган ва тузалмас касалларгагина берилади», дейилган.

Қариликлари туфайли рўза тутмайдиганлар учун фидя беришнинг йўлга қўйилиши бежиз эмас. Унда камбағалларнинг манфаати билан бирга ўша рўза тутмаган кишиларнинг адо эта олмаганлари учун афсус-надоматларини енгиллатиш ҳам бор. Қариялар рўзага кучи етса, тутиши лозим. Тутмайдиган ҳолда фидя берса, раво бўлмайди. Юқорида келтирилган ояти каримада кўзда тутилганлар, умуман, рўза ту-

тишга ярамайдиган, кундан-кунга жисмонан заифлашиб бораётган ўта қари чолу кампирлар, ўлаётган қариялар ва тузалишидан умид йўқ касаллардир. Бундай касал ўзи ёш бўлса ҳам, “ўтаётган қариялар” ҳукмидадир. Бу тоифадаги кишилар рўза тутиш имконига эга бўлмаганлари учун ўрнига фидя беришлари йўлга қўйилган.

Рўза тутишда вақтинчалик қийинчиликка учраб, кейин яна рўза тутиш имконига эга бўладиган касаллар худди ҳомилали ва эмизикли аёллар, мусофирлардек янаги рамазон келгунча тутиб беришлари лозим.

Ҳадиси шарифда: «Ким ўлсаю унинг зиммасида ойнинг (фарз) рўзаси бўлса, унинг номидан ҳар бир кун ўрнига бир камбағалга таом берсин», дейилади. Чунки тутилмай қолган рўза, ўқилмай қолган намозлар банданинг Аллоҳ таоло ҳузурдаги қарзи ҳисобланади, уни узиш фарзандлари (меросхўрлари) елкасидадир. Фидя беришга марҳумдан қоладиган мероснинг учдан бир миқдоригача сарфлаш мумкин. Ворислар бўлмаса ҳаммасини сарфлаш жоиз. Мусулмон кишининг баъзи намози ёки рўзаси қазога қолган бўлса, киши вафот қилишидан хавфсиралган пайтда агар қоладиган ортиқча моли бўлса, ворисларига фидя беришни васият этиши вожиб. Аммо марҳум васият қилмаган бўлса, фидя бериш ворислари-

га вожиб эмас. Беш вақт намознинг ҳар бири учун ҳам, витр намози учун ҳам фидя берилди. Айрим уламолар: бир кунлик намоз фидяси бир кунлик рўза фидясига тенг, дейишган.

Камбағал бечора дейилганда кундалик ҳаёти қийинчиликда ўтаётган, кўчага чиқиб тиланчилик қилишга виждони йўл қўймаётган одам тушунилади. Фидя бир камбағалнинг бир кунлик ўртача тирикчилигини таъминлайдиган овқат миқдори бўлиб, унинг ҳажми таом ёки унга тўғри келадиган пул бирлигида белгиланади. Бунда ҳар бир жойнинг иқтисодий-маиший шарт-шароитидан келиб чиқилади. Бир кунлик рўза учун бериладиган фидя фитр садақаси (яъни, икки килограмм буғдой ёки унинг нархи)дан кам бўлмаслиги лозим. Ўликни кўмгандан кейин фидя бериш жоиз бўлса ҳам, уни кўммасдан илгари бериш афзалдир.

ҚАДР КЕЧАСИ

Аллоҳ таоло Қуръони каримни Қадр кечасида нозил қилган. Қуръони каримда шундай мараҳамат қилинади: «Ҳақиқатан Биз уни Қадр кечасида туширдик» (Қадр сураси, 1-оят). Аллоҳ таоло яна бундай хабар берган: «Рамазон ойи унда Қуръон нозил қилинган ойдир» (Бақара, 185); «Очиқ-равшан китоб – Қуръонга қасамки, албатта, Биз уни бир муборак, баракотли кечада нозил қилдик» (Духон, 2). Демак, Қуръони мажид рамазон ойининг Қадр кечасида нозил қилина бошлаган. «Қуръони карим Қадр кечасида нозил қилинган» дейдиган муфас-

сирларнинг фикрлари икки хилдир: улардан баъзилари «Қадр кечасида Қуръоннинг ҳамма оятлари Лавҳул Махфуддан дунё осмонига туширилган, сўнг Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи васаллам) дунё осмонидан эҳтиёжга қараб амр ва қайтариқ, ҳалол ва ҳаром, ваъз-насиҳат тарзида йигирма уч йил давомида бўлиб-бўлиб нозил қилинган», дейишса, айримлари ушбу кечада Қуръони карим оятларининг бир йилга зарур миқдори дунё осмонига туширилган, сўнг эса Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи васаллам) етказиб турилган», дейишади.

Абу Лайс Самарқандий тафсирида бундай дейилган: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам): «Инсонларнинг амалларини кўряпман», дедилар. Гўё у зотга умматларининг умрлари қисқа, шу сабабли уларнинг амаллари олдин ўтган пайғамбарлар умматларининг амаллари даражасига етмаётгандек туюлди. Шу боис Аллоҳ таоло у зот ва умматларига Қадр кечасини берди». Мужоҳиддан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинишича: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Бани Исроилдан бир киши Аллоҳ йўлида минг ой қурол-аслаҳа кўтариб юрганини айтдилар. Муслмонлар бундан роса ажабланишди. Шунда Аллоҳ таоло ушбу суранинг дастлабки уч оятини туширди» (Ибн Жарир ривояти).

Рамазон ойидаги Қадр кечаси фазилат бобида минг ойдан ҳам яхши ва мўътабардир, бу кечада қилинган ибодатлар минг ойда қилинган ибодатлардан яхшироқдир. Оятдаги «минг ой» жумласи маълум вақт ҳажмини кўрсатиш учун эмас, мисол тарзида келган бўлиши мумкин. Яъни, Қадр кечаси минг ой ва ундан ҳам кўпроқ муддатдан яхшидир, деган маънони ҳам билдиради. Чунки бирор миқдор айнан ўша ададни баён қилиш учун гоҳо у боғланган нарсанинг шарафи ва улуғлигини баён қилиш учун келтирилади. Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Рамазон ойи келганида Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам) бундай дедилар: «Сизларга рамазон ойи – муборак ой келди. Аллоҳ таоло сизларга бу ой давомида рўза тутишни фарз қилди. Бу ойда жаннат эшиклари очилади, дўзах эшиклари ёпилади ва шайтонлар кишанланади. Унда минг ойдан яхши бир кеча бор. Унинг яхшиликларидан маҳрум бўлган кимса бахтсиздир» (Имом Аҳмад, Насоий ривояти). Яна шу саҳобадан ривоят қилинган ҳадисда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам): «Ким Қадр кечасида иймон-эътиқод билан Аллоҳ таоло розилиги учун тоат-ибодат қилса, олдинги гуноҳлари кечирилади», деганлар (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Қадр кечасида Аллоҳ таолонинг амри билан фаришталар ҳар бир осмондан ва Сидратул-мунтаҳодан Ерга тушишади, тонг отгунча инсонларни дуо қилишади ва дуо қилганларга қўшилиб «омийн» деб туришади. Кўпчилик муфассирларнинг фикрича, фаришталар бу кечада яна кейинги йил учун бўлажак Аллоҳ таолонинг қазои қадари билан ҳам тушишади. Замахшарий (раҳматуллоҳ алайҳ) айтади: «Қадр кечаси ишлар тақдир ва ҳукм этиладиган кечадир. Духон сурасининг 4-оятда ҳам: «Унда барча пухта-аниқ ишлар айрилади (белгиланади)», деб баён этилган». Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Аллоҳ таоло Бароат кечасида тақдир

қилинган нарсаларни тайин этади, Қадр кечаси келганида уни ўз эгаларига топширади», деганлар. Улар Аллоҳ аzza ва жалла изнисиз ҳеч бир ишни қила олишмайди.

Қадр кечаси тонг отгунча қадар турли офат-балолардан омонлик, хотиржамлик, барака кечасидир. Бу кечада шайтон ёмонлик қила олмайди. Қадр кечаси бошдан-охир фақат саломатлик, омонлик, яхшилик ва баракот билан тўладир, унда асло ёмонлик йўқдир. Қуёш ботганидан то тонг отгунга қадар бу ҳол давом этади. Тонг отгунча фаришталар гуруҳ-гуруҳ бўлиб, раҳмат билан Ерга тушишади.

Қадр кечаси рамазон ойининг қайси кечасида келиши ҳақида турли ривоятлар бор. Имом Насафий тафсирида Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Осимдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинишича, Убай ибн Каъб Қадр кечаси рамазоннинг йигирма еттинчи кечаси эканига қасам ичгани, жумҳур уламолар бунга иттифоқ қилишгани келтирилади. Аксар уламолар Қадр кечаси рамазон ойининг йигирма еттинчига ўтар кечасидир, дейишган. Жобир ибн Абдуллоҳдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинган ҳадисда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Мен Қадр кечасини билдим. Сўнг у менга унуттирилди. У рамазон ойининг охириги ўн кундаги кечаларнинг биридир. У кеча очик, ярқираган бўлиб, иссиқ ҳам, совуқ ҳам эмас, гўё ойи бор кечага ўхшайди, у кечада тонг отгунча шайтонлар инсонлар ҳузурига чиқмайди», деганлар (Ибн Абу Осим Набил ривояти). Қадр кечасини бундай яширишнинг ҳикмати ўлим вақтини ва қиёмат келишини яшириш ҳикмати кабидир. Қадр кечаси бандалар тоат-ибодатга рағбат ва ҳаракатни кучайтириши, ғофил ва дангаса бўлмаслиги учун яширилган.

Шунинг учун ҳам «Лайлатул қадр»ни ҳар қанча байрам қилинса, нишонланса арзийди. Бизнинг ушбу кечани нишонлашимиз ўзимизга хос бўлади. Ҳабибимиз ва йўлбошчимиз Муҳаммад (с.а.в) кўрсатганларидек ва айтаганларидек бўлади. У зоти бобарокот «Ким Лайлатул қадрни иймон билан, савоб талабида бедор ўтказса ўтган гуноҳлари мағфират қилинади», деганлар. Биз, мазкур улуғ ва муборак кечани иймон кечасига, савоб талаб қилиш кечасига айланишига ҳаракат қиламиз. Бу кечани Аллоҳга, Исломга бўлган иймонимизни яна ҳам бақувват бўлишига ҳаракат қилиб ибодат билан ўтказамиз. Биз бу муборак кечанинг ҳар лаҳзасини ғанимат билиб унга кўпроқ савоб ҳосил қилишга уринамиз. Аллоҳ таолодан ушбу ниятларимизни, ушбу кечада амалга оширишимизни, ҳаммамизни тақдиримизни олий мақом этиб таъйин қилишни сўраб илтижо қиламиз.

БУ ОЙГА МУНОСИБ БЎЛА ОЛДИКМИ?

Вафот этадиган кунимиз аниқ, у тақдиримизда ёзилган. Ҳар бир нафас олишимиз ва нафас чиқаришимиз, ҳаётимизда қанча Рамазон насиб бўлиши ҳам олдиндан белгиланган.

Рамазон ҳар йили келади. У биздан олдин ҳам келган, биз ўтиб кетганимиздан кейин ҳам келаверади. Биз бўлмаймиз, аммо биродарларимиз (опа-сингилларимиз, ака-укаларимиз) масжидларда таровеҳ намозларига жам бўлаверишади.

Буларни мен ўтган йилги моҳи Рамазон арафасида сездим. Ушбу Рамазонни умримдаги энг сўнггисидек яшашни ўзимга мақсад қилиб олдим. Бироқ мақсадимни амалга ошира олмадим. Рамазонни яшаб ўтдим, аммо бу ой орзу қилганимдек бўлмади. Раҳмат ҳосилини бутунлай йиға олмадим. Кундалик ташвиш шамоли туфайли мен маънавий ҳаётдан дунё рўзғорига ўралашиб қолдим. Жиддий шартномалар ва жиддий қарорлар қабул қилинди... Майший машмашалар, турмуш ташвишлари тугаган вақтда Рамазондан фақат эсдалик ва чидаб бўлмайдиган йўқотиш ҳисси қолган эди. Бутун йил давомида балки бу ҳақиқатдан ҳам сўнгги Рамазондир деб қўрқдим. Аллоҳ таолодан дуоларимда баракали ойнанинг баракали нурлари насиб қилишини сўрардим. Мана у яна яқинлашмоқда. Йилнинг энг яхши, Барокат, Мағфират, Раҳмат ойига бир-икки кун қолди. Атроф уни кутиш билан овора.

Бу ойдан биз нималарни кутмоқдамиз? Кўпроқ нима ҳақида ўйлаяпмиз? Жазирама иссиқда рўза тутиш қийинчиликлариними ё жисмоний қийинчиликларними ёки маънавий озуқа олишними? Баъзи дугоналарим эрлари бошқа кунларга қараганда оч қолиш ҳиссидан дарров ғабзланадиган ва ўзини тутта олмайдиган бўлиб қолишидан шикоят қилишади. "Қорни оч эркадан яхшилик чиқмайди", деган гап бор. Аёлларнинг шикоят қилишича, эркалар очлик ва ташналиқдан уй ишларини кўнгилдагидек бажара олишмайди. Улар ҳатто ўз фарзандларига ҳам қўпол бўлиб кетишади.

Ушбу муборак кунларда фақат оч қолишга буюрилмаганмиз, балки ўзимизни гуноҳ ва маъсиятлардан ҳам сақлашимиз керак. Энг яхшиси, ҳамма нарсада ниятни тўғрилаб, ахлоқни камолатга етказиш учун ғайрат қилиб бораверишимиз лозим. Ажру савоб олиш, маънавий ўсиш имкониятини ўз характерингизни бошқара олмаслик туфайли йўққа чиқариб, бу фанимат фурсатни қўлдан бой бериш ниҳоятда алам қилади.

Менинг истагим, ушбу Рамазонда ўтган йилги вазифаларимнинг уддасидан чиқолсам. Тез кунда, санокли кунлардан сўнг соатлар дақиқаларни санайди, улар ҳам соатларга айланиб, тақвимга имо қиладилар, у эса кунларни варақлай бошлайди... Биринчи, иккинчи, ўнинчи, йигирма иккинчи... Бутун ой лаҳзалардан иборат. Ҳар бирида ўзига яраша имкониятлар. Биринчи, иккинчи лаҳза имкониятларини бой бериб қўйдинг... Шундай қилиб ҳайит келганини ҳам билмай қоласиз ва сизни йўқотилган Рамазон билан табриклашга кела бошлашади.

Мен ўтган Раҳмат ойнанинг биргина лаҳзасига, дақиқасига, соатига бепарво бўлган эдим, уни қўлдан бой бердим. Бу тиклаб бўлмас йўқотишдир. Ер юзида қачонлардир яна унинг файзли соябони остида бўлиш насиб қиладими, йўқми, буни ҳеч ким билмайди. Ва мана у яна бўсағамизда турибди. Му-сулмонларнинг ўй-фикр ва қалбларида: "рамазон, рамазон" қўшиғи...

Мақолани ўқиётганларнинг қайсисигадир бу ой насиб қилмас, бу сўзлар мақола муаллифига ҳам тегишлидир. Эй Аллоҳ, Ўзингнинг раҳматингдан шу ойга етишни бизларга насиб қил, етгазганидан сўнг, бу ойнанинг бебаҳо фанимат эканини ҳис қилдир! Ўтаётган вақтнинг ҳар бир заррасини олтиндан ҳам қиммат эканини бизларга аён қил! Янаги Рамазонгача яшашни ва ушбу муборак ойна муносиб қаршилашни насиб қил!

Лайло Наталья БАҲОДИРИЙ.
Русчадан Абу Муслим таржимаси

РЎЗА ВА САЛОМАТЛИК

Рўзанинг инсонга келтирадиган фойдалари ҳақида гап кетар экан, унинг инсон саломатлигига нисбатан ўта фойдали экани энг кўп гапириладиган мавзулардан бирига айланиб қолганини айтиб ўтиш лозим. Ҳа, бу ҳақда бугун бутун дунё гапирмоқда. Бундан аввал ҳам гапирган. Фақат худосиз жамиятларгина рўзани киши саломатлиги учун зарарли, дейишар эди. Ўзларига илм нисбатини берган бу жоҳиллар яқин-яқингача одамларга рўза соғлиқни бузувчи энг катта омил эканини уқтирмоқчи бўлиб келдилар. Рўза яқинлашиши билан коммунистик ахборот воситалари унга қарши ташвиқот ишларини бошлар эди.

Лекин шу билан бир вақтда, Ислондан, Қуръондан, шариатдан умуман беҳабар халқ ва юртлар вакиллари улардаги билим ва тиб хизматлари рўзанинг инсониятга, хусусан соғлиқ соҳасида қанчалик фойдали экани ҳақида кашфиётлар қилишар, тажрибалар ўтказишар, илмий асарлар ёзишар эди. Энг қизиғи, ўша рўзанинг, ихтиёрий оч қолишнинг фойдаси ҳақида гап кўтарганларнинг кўзга кўринганлари биздаги худосизларнинг катта оғалари ўрислар ичида эди. Кейинроқ бошқа тараққий этган давлатларда бу борада анча ишлар қилингани аниқ бўлди. Жумладан, Англия, Франция, Олмония ва АҚШдаги олимлар кишиларни очлик билан даволаш ҳақида сезиларли натижаларга эришдилар.

Одамлар маълум пайтлар ва мавсумларда емак-ичмакдан парҳез қилишади. Бу нарса эса турли касалликларнинг, ҳатто тузалмас дардларнинг олдини олади ёки шифо бўлади. Инсон туғилганидан то вафотига қадар узлуксиз ишлаган ҳазм аъзоларини йилнинг маълум бир ойида ярим кундан (12 соатдан) ортиқ ишлашдан тўхтаб туриши тиббий жиҳатдан фойда экани исбот талаб қилмайдиган бир ҳақиқатдир. Ҳар ўн икки ойнинг бирида вужуднинг ишлашдан тўхтаб туриши маъносидоги рўза ҳам танга фойда келтиради ва уни турли хасталиклардан сақлайди. Буни тиббиёт фани

ҳам инкор қилмайди. Вужуд бир ой давомида тубдан ўзгарган бир таъминот тартибига мослашади ва хасталикка қарши кураш қобилияти ортади, озиқ-овқат маҳсулотларидан тўла фойдаланиш учун зарур вақт билан таъминланади. Одам кун бўйи энгил вужуд билан ишлаш, кечаси эса тўла дам олиш ва куч йигиш имкониятига эга бўлади. Бу аснода кўрсатилган сабр ва тоқат, шахсият камолида катта аҳамият касб этади. Қоннинг ичақда эмас, мияда ишлаши натижасида киши соғлом фикрлайди, нарса ва ҳодисаларни тўғри баҳолайди ва дунёқарашнинг аниқлигига эришади. Демак рўзанинг зарари тўғрисидаги гап бутунлай пучдир.

Тиббиёт муассасаларида олиб борилган бир тадқиқотда қогоз электрофорез усули билан рўза тутганларнинг вакцина протеинлари ўрганилди ва рўзанинг вакцина протеинлари узра салбий бир таъсири бўлмаслиги олимлар томонидан эълон қилинди. Рўзанинг меъда ярасига салбий таъсири бор-йўқлиги ҳақида турли тортишувлар бормоқда. Меъда ва ўн икки бармоқли ичак яраларига очликнинг салбий таъсири бўлган ҳоллар учрайди. Маълум бўлишича, ошқозон яраси муайян мавсумларда фаоллашади. Бу борада кўп тўхталмасликнинг аҳамиятли бир томони бор: Рўза, бошқача айтганда, рамазон ойи яранинг фаоллашган даврига тўғри келган пайтлардагина салбий таъсир қилиши мумкин. Зотан ибодат ва бошқа мавзуларда осонликни улўғловчи динимиз томонидан ҳам яра фаоллашган даврларда рўза тутмаслик мумкинлиги, яра "тинч" пайтларида рўза қазосини тутилишига йўл берилиши қайд этилган.

Тиббиёт дорилфунунларида ўтказилган йигирма йиллик кузатувларга кўра, ошқозон яра касаллиги рамазон ойида сезиларли даражада ортган. Аммо бу, рўзанинг инсон соғлиғига зарари кўп, дегани эмас. Динимиз бундай беморларга рўза тутмасликка руҳсат беради. Яъни, рўза тутишга қурби етмайдиганлар учун рўза тутмаслик вожибдир. Зарар кўриб, машаққат чекиб

рўза тутувчи беморлар рўзасини бузиш ҳуқуқига эгадирлар. Ибн Сириин "Инсон хасталанган ҳолга тушганда рўзасини бузиши мумкин" деб ёзган. Ҳасан Басрий: "Хасталик туфайли оёққа туришнинг иложи бўлмаган пайтда рўза очилиши мумкин" деган. Бухорий: "Нишопурда бироз хасталандим. Бу тасодифан рамазон ойига тўтри келди. Шу аснода Исҳоқ ибн Роҳавайҳ мени зиёрат қилишга келди. Ёнида бир қанча шериклари ҳам бор эди. Менга: "Ҳой, Абу Абдуллоҳ, рўзангни буздингми, йўқми?" деди. Мен: "Ҳа, буздим" дедим. Исҳоқ, "Узринг қабул этилмай қолишидан қўрқармикансан, дедим. Шунинг учун сўрадим", деди.

Рўзанинг зарарсизлигини, аксинча, соғлиққа фойдаси борлигини кўрсатувчи манбалар эса жуда кўп. Пайғамбаримиз бир ҳадисларида: "Рўза тутинг, саломат бўласиз" деганлар. Инсон моддий майлларга асир бўлмаслиги, нафснинг буйруқларига кўнадиган ҳаёт кечирмаслик учун, руҳнинг жасадга ҳукмронлигини таъминловчи энг таъсирли йўл рўза эканини олимларимиз ҳам таъкидлашади. Профессор Ҳамидуллоҳ эса шундай дейди: "Рўза ойи бўлмиш рамазон вақти вақти билан қишга ё ёзга, йилнинг барча мавсумларига тўгри келади ва рўза тутган одам ёзнинг жазирама иссиқларида ёки қишнинг қаҳратон совуқларида турли маҳрумиятларга кўникади. Шубҳа йўқки, одам бундан соғлиқ жиҳатидан ҳам, руҳий жиҳатдан ҳам ва бошқа томонлардан ҳам фойда кўради".

Саксониянинг Дрезден шаҳридаги касалхона ходимлари Ҳенри Лахман, Бершер Бенер, Мольерилар эса, касалларни рўза туттириб даволамоқдалар. Бугун овқатланишни назорат қилиш, парҳез билан даволаш ишлари олиб борилмоқда. Рўзанинг яна бир фойдали томони шундаки у қон ишлаб чиқарилишини кўпайтиради. Рўза тутган одамнинг қонида озуқалар камайганда суюк илиги уйғонади (ишга тушади). Шу сабабдан қонга "бой" кишилардан фарқли равишда қони кам кишилар рўза тутганларида қон ишлаб чиқариш кўпаяди. Рўзадорнинг жигари дам олаётгани туфайли суюк илигининг қон ишлаб чиқаришга эҳтиёжи ортади ва ичакка тушган моддаларни янада яхшироқ ва соғлиқ учун бехатар қилиб қайта ишлайди. Рўзанинг энг фойдали таъсири эса рак касаллигининг ўсишини сусайтиради. Бунинг моҳиятини профессор Труб изоҳлаб ўтган.

Америкалик мутахассис Пол Брегг ўзининг эллик йиллик шахсий таржибаси маҳсули ўлароқ "Мўъжизакор очлик" деган китобини ёзди. Дунёдаги кўплаб тилларга таржима қилинган бу китоб рўзанинг инсон соғлиги учун энг зарур омил эканининг ўзига хос ташвиқотчисига айланди. Инсон соғ-саломат бўлай деса, рўза тутиши зарур экан. Бу эса Имом Табароний ўзларининг "ал-Авсат" китобида Пайғамбаримиз (с.а.в)дан ривоят қилган: "Рўза тутинглар саломат бўласизлар", деган ҳадиси шарифнинг илмий тасдиғидир.

Энг ажабланарлиси, рўза билан даволовчилар киши соғ-саломат юриши учун йилига 28-32 кун ихтиёрий оч қолиши керак, деган хулосага келганлар. Аллоҳ таоло эса бу муддатнинг ўртачаси ўттиз кун Рамазонни биз мусулмонларга бундан ўн беш аср илгари фарз ибодати қилиб қўйган. Буюк ватандошимиз шайхурраис Абу Али ибн Сино ҳам кишиларни очлик йўли билан даволаган.

Яқин ўтмишда Сурия бош муфтийси Шайх Аҳмад Куфтару ҳазратлари Ислом оламида рўза билан даволаш бобида анча шўҳрат қозонган эдилар. Айниқса у кишининг ҳузурларида машҳур спортчи, асримиз бокс тарихи афсонасига айланиб қолган жаҳон чемпиони Муҳаммад Алининг шифо топиши катта шов-шувга сабаб бўлди. Баъзи аъзолари қалтирайдиган касалга мубтало бўлган Муҳаммад Али шифо излаб бормаган жойи қолмаган эди. У ўзини даволатиш учун ўттиз миллион доллар сарфлаган, аммо бирор натижага эришмаган эди. Аллоҳ унга йигирма кунлик очликдан сўнг шифо берди. Яқинда очлик билан саратон-рак касалидан шифо топган одамлар ҳақида ҳам хабарлар тарқалди.

Бу ерда келтирилган ва келтирилмаган барча илмий ҳақиқатлар бизнинг муқаддас китобимиз Қуръони каримнинг оятларига тафсир моҳиятидадир. "Агар билсангиз (ҳозирги тиб илми тили билан айтганда: вужуд физиологиясини ва физиопатологиясини билсангиз) сизнинг рўза тутишингиз ўзингиз учун яхшироқдир" (Бақара сураси, 184-оят). Ана шундай фойдали нарсани биз мусулмонларга савоб ва маънавий ибодат қилиб қўйган Аллоҳ таолога ҳамду санолар бўлсин.

ТАРОВЕҲ НАМОЗИ

Араб тилидаги “таровеҳ” сўзи луғатда “дам олиш; роҳатланиш” маъноларини билдиради. Рамазон ойида адо этиладиган йигирма ракатли намознинг ҳар тўрт ракатини ўқигач бир оз дам олингани учун шундай ном берилган. Унинг вақти рамазон ойида хуфтон намозидан кейин кириб, то бомдод вақти киргунича давом этади. Витрдан олдин ҳам, кейин ҳам ўқиш дуруст бўлади, лекин афзали – таровеҳни витрдан олдин ўқиш.

Таровеҳ намози таъкидланган суннатлардандир. Жамоат бўлиб ўқиш эса маҳалла кишилари учун кифоя суннат ҳисобланади. Яъни, айримлар жамоат бўлиб таровеҳни ўқишса, қолганлардан жамоат бўлиб ўқиш суннати соқит бўлади. Аммо бир маҳаллада ҳеч ким жамоат бўлмаса, шу маҳалладаги ҳамма одам суннатни тарк қилган ҳисобланади.

Таровеҳ икки ракатдан ўқилади, ҳар тўрт ракат ўқилгач, бир оз истироҳат учун ўтирилади. Намозхон шу ўтиришда зикр ва тасбеҳ ила машғул бўлади ёки сукут сақлайди. Бизнинг диёримизда ушбу ўринда қуйидаги каби тасбеҳлар ўқиш одат бўлган: «Субҳана зил мулки вал малакут. Субҳана зил ғиззати вал ғазомати вал қудроти вал кибрия’и вал жабарут. Субҳанал маликил ҳаййиллази ла ямут. Суббуҳун қуддусур роббуна ва роббул мала’икати варруҳ. Ла илаҳа иллаллоҳу настағфируллоҳ, насъалукал жанната ва наъзу бика минан нар».

Таровеҳ намозларида Қуръони каримни бир марта ўқиб тугатиш рамазон ойининг суннат амалларидандир. Хатми рамазон ойининг 27-кечасида, яъни «Қадр кечаси»да тугатиш яхши. Йигирма биринчи ёки ундан олдинги кечаларда тугатиш макруҳдир. Чунки машойхларимиз Қуръони карим оятларини 540 рукуъга тақсимлаб чиқишган ва мусҳаф саҳифаларининг ҳошияларига рукуъга далолат қилувчи белгилар қўйишни жорий қилишган. Ҳар кеча йигирма ракатдан ўқилганида 27-кечада 540 марта рукуъ қилинган бўлади. Қуръони карим хатми «Қадр кечаси»да ёки ундан олдин тугатилган бўлса ҳам, қолган кечаларида таровеҳ ўқиш тўхтатилмаслиги лозим. Акс ҳолда макруҳ иш қилинган бўлади.

Таровеҳ намози рамазон ойи суннатларидан ҳисобланади, рўза суннатларидан эмас. Шу сабабли таровеҳ намозини ўқиш мусофир учун ҳам, рўза тутмаган узрли касал учун ҳам суннат бўлади. Шу билан бирга, ҳайз ва нифос кўраётган аёллар ҳам агар куннинг охирида пок бўлишса, таровеҳни ўқишлари суннат бўлади. Агар бир имом хуфтон намозини ўқиса, иккинчи имом таровеҳни ўқиса, шундан сўнг олдинги имомнинг таҳорати йўқлиги маълум бўлса, хуфтон ва таровеҳ қайта ўқилади. Агар бир одам масжидга кирса, имом таровеҳни ўқиб турган бўлса, у киши олдин фарз хуфтон намозини ўқийди. Хуфтондан кейинги икки ракат суннатни, таровеҳ имомига иқтидо қилиб ўқиса, жоиз.

Таровеҳ қазо бўлса, жамоат билан ҳам, ёлғиз ҳам ўқилмайди. Чунки қазо фарз ва вожиб аммаларгагина хосланган. Афзали – имом жамоатнинг ҳолига қараб, қироатни бир оз тезлатади, лекин тезлик намозни бузадиган ёки намозхонлар англаёлмай қоладиган даражада бўлмаслиги шарт. Шошиб қироат қилинмайди, “тааввуз”, “басмала”, саловот, қовма ва жалсалар тарк этилмайди. Таровеҳ намозларида Қуръони каримни хатм қилишни қавм оғир олса, имом уларга қарамайди, балки суннатни адо қилади.

Таровеҳнинг ҳар икки ракати мустақил намоз бўлиб, уларга алоҳида ният қилинади, таҳрима такбиридан сўнг «Сано», «Аъзу...» ва «Бисмиллаҳ...» ўқилади, қаъдада ташаҳҳудга қўшимча саловот ва дуолар қўшади ва ҳоказо. Таровеҳда «Аттаҳийёт»дан кейинги саловотлар ҳам ўқилади. Мободо имом саловотдан кейинги дуони ўқиш қавмга малол келаётганини сезса, уни тарк этиши мумкин.

Таровеҳ намозларини тик туришга қодир бўлатуриб ўтириб ўқиш макруҳдир. Аммо қиёмда туриб ўқиса, ўтириб ўқиганидан кўра яхши. Эргашувчи имом рукуъга боргунича иқтидо қилмай ўтириб, рукуъга борганда иқтидо қилиши ҳам макруҳ. Чунки бунда ибодатга дангасалик кўринади.

Таровеҳ намози масжидда адо қилиниши маъқул. Чунки шариятга кўра, жамоат бўлиб адо қилинадиган ибодатларнинг афзалроғи масжидда қилинганидир. Бир масжидда икки марта таровеҳ намози ўқилиши макруҳ ҳисобланади. Иккинчи марта ўқишни хоҳловчилар жамоат бўлиб эмас, балки якка-якка ўқишади. Таровеҳга кеч келган киши қолган таровеҳининг қазосини ўқиб олай деса, витрга эргашшдан ҳам қолади. Бундай ҳолатда олдин витрни (жамоат билан), сўнгра улгурмаган таровеҳ ракатларини ўзи ўқийди.

ЗАКОТ – МОЛИЯВИЙ ИБОДАТ

زكاة شهر الخير

“Закот” сўзи луғатда «орттириш, поклаш, баракот» маъноларини англатади. Дарҳақиқат, закот берганнинг моли покланиб, барака киради. Шаръий истилоҳда моли нисобга етган одамнинг ҳар қамарий йилда бир марта молининг қирқдан бир улушини Аллоҳ таоло фарз қилган ҳақдорларга бериши «закот» дейилади.

Закот динимизнинг беш асосий рукнидан бири, молиявий ибодат саналади. Китоб, Суннат ва ижмоъ билан собитдир. Уни инкор этган диндан чиқади, ишониб адо этмаган улкан гуноҳ ортттиради. Закот ҳижратнинг иккинчи йили фарз қилинган. Закотда вақт тайин этиш жоиз. У балоғатга етган, ақли, эҳтиёж ва қарзларидан ташқари йил тўлган нисоб миқдоридидаги (ҳукман бўлса ҳам) кўпаювчи мол-мулки бор мусулмонга фарз бўлади. Закот бераётганда ёки мулкидан ажратаётганда унинг закот эканини ният қилиш лозим. Фақир олаётган моли закот эканини билиши шарт эмас. Аммо закот берувчи уни ният қилиб бир фақир ёки етимнинг қорнини тўйдирса, бу харажат закот ўрнига ўтмайди.

Шаръий закот Қуръон ва Суннатда «садақа» деб ҳам номланган. Солиқлар закот ўрнига ўтмайди, чунки закот камбағалларга мулк қилиб берилиши керак.

ЗАКОТ БЕРИЛАДИГАН ШАХСЛАР

Ислом шариатида закот қуйидагиларга берилади:

1. Фақирларга, яъни моли нисобга етмаганларга.
2. Мискинларга, яъни ҳеч нарса сиз йўқсилларга.
3. Омилларга, яъни закот йиғувчиларга.
4. Озод бўлиш учун хожаси билан шартнома тузган қулларга.
5. Муаллафатул-қулубга, яъни кўнгли Исломга мойил бўлиб турганларга.
6. Қарздорларга, яъни молидан қарзи кўпларга.
7. Аллоҳ йўлидагиларга, яъни ҳаж йўлида, урушда, илм талабида юрганларга.
8. Йўлда қолган мусофирларга, мамлакатларига етиб олгудек миқдорда закот берилади.

Бобо-момо, ота-она, фарзандларга, бойларга закот берилмайди. Эр хотинга ёки хотин эрга ҳам закот берилмайди. Аммо ака-ука, опа-сингил, амма-амаки, тоға-хола каби қариндошларга закот берилади.

ҲАЙВОНЛАР, ТИЛЛА-КУМУШ ЗАКОТИ

Қўйлар учун закот: қирқтадан камига закот берилмайди. 40 тадан 120 тагача – бита қўй, 121 тадан

200 тагача – иккита қўй, 201 тадан 399 тагача – учта қўй, 400 дан 499 тагача – тўртта қўй, 500 дан 599 тагача – бешта қўй закот берилади. Қорамол учун закот: ўттизтадан камида закот берилмайди. 30 тадан 39 тагача – битта табиъ (бир ёшдан иккига ўтган эркак ёки урғочи мол), 40 тадан 59 тагача – битта мусинна (икки ёшдан уч ёшга ўтган эркак ёки урғочи мол), 60 тадан 69 тагача – иккита табиъ, 70 тадан 79 тагача – битта табиъ ва битта мусинна, 80 тадан 89 тагача – иккита мусинна, 90 тадан 99 тагача – учта табиъ закот берилади. Туя учун закот: 5 тадан 9 тагача – битта қўй, 10 тадан 14 тагача – иккита қўй, 15 тадан 19 тагача – учта қўй, 20 тадан 24 тагача – тўртта қўй закот берилади. 25-35 гача битта икки ёшга ўтган бўталок, 36-45 тагача уч ёшга ўтган бўталок, 46-60 тагача битта тўрт ёшга ўтган бўталок, 61-75 тагача беш ёшга ўтган бўталок, 76-90 тагача иккита уч ёшга ўтган бўталок, 91-120 тагача иккита тўрт ёшга ўтган бўталок берилади. Қўй, қорамол ва туя йилнинг аксар ойларида яйловда юрсагина улардан закот берилади.

Тилла, кумуш ва пуллар закоти: тилла-кумуш қандай шаклда эканидан қатъи назар (хоҳ танга, хоҳ тақинчоқ, тижорат ният қилинган-қилинмаган бўлсин) закоти берилади. Тилланинг нисоби 20 динар, оғирлиги 20 мисқол (85 грамм), кумуш нисоби 200 дирҳам, оғирлиги 140 мисқол (595 грамм).

Тижорат моллари учун закот: Тижорат молларининг қиймати нисоб миқдорига етса, улар қийматининг қирқдан бири закот учун берилади. 85 грамм тилла ёки 595 грамм кумушга тўғри келса, моли нисобга етган ҳисобланиб, закот бериш фарз бўлади.

ОТНИНГ ЗАКОТИ

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ва саҳобаларнинг даврларида оддан қурбонлик қилинмаган ҳамда бунга кўрсатмалар ҳам келмаган. Шунингдек, биз билган китобларда ҳам отни қурбонликка сўйиш ҳақида маълумот кўрмадик.

Агар нисобга етган бўлса, урғочи ва эркак-урғочи аралаш отларнинг ҳар биридан бир динар ёки қийматининг ўндан бирининг тўртдан бири миқдорида закот берилади. Бу матндаги маъно Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳнинг ижтиҳодига биноан келган. Аммо бу масалада ҳанафийларнинг ўзлари ҳам турлича ижтиҳод қилганлар:

1. Миниладиган, ишлатиладиган ва жиҳодга тайёрланган отлардан закот олинмайди.
2. Тижорат учун сақланадиган отлардан закот олинади.
3. Ем бериб боқиладиган отлардан закот олинмайди.

Демак, тижорат учун бўлган от, хачир ва эшаклардан закот олинади.

Ҳанафий мазҳаби уламолари отнинг нисоби ва ундан чиқариладиган закот миқдори ҳақида бир неча хил гап айтишган. Улардан мақбулроғи, нисоб бешта от, бериладиган закот ҳар бир оддан бир динар бўлади. Ёки отнинг нарҳини пулга чақиб, ҳар икки юз дирҳамдан беш дирҳам чиқаришдир. Бугунги куннинг тили билан айтганда от бешта ва ундан кўп бўлса, ҳар бир оддан унинг қийматининг беш фоизи миқдорида закот берилади.

АЁЛЛАРНИНГ ТИЛЛА ВА КУМУШ ТАҚИНЧОҚЛАРИ ЗАКОТИ

Ушбу масалада уламолар ҳам, фикҳий мазҳаблар ҳам икки тоифага бўлинишган. Биз мазҳабларни ола-миз:

1. Ҳанафий мазҳаби аёлларнинг тақинчоқларидан закот чиқарилади, деган.
2. Моликий, шофеъий ва ҳанбалий мазҳаблари аёлларнинг одатдаги тилла ва кумуш тақинчоқларидан закот чиқариш фарз эмас, дейишган.

Ҳанафийлар, биз ҳадисга суюнмоқдамиз, сизлар саҳобаларнинг асарларига суюнмоқдасиз, дейишадди. Жумҳур эса, сиз келтираётган ҳадислар аввало унча кучли эмас, қолаверса аёлларга тилла-кумуш тақинчоқлар ҳалол қилинишидан олдин айтилган ҳадислар, биз эса ўша дақиқ нарсаларнинг яхши билган саҳобийларнинг амалини далил қилиб келтирамиз, дейдилар.

Сўнгра ақлий-мантиқий далилларга навбат келади. Ҳанафийлар тақинчоқлар нақд пул учун кўзланган маъданлар-кумуш ва тилладан ясалди, бу маъданлардан доимо закот чиқариб келинган ва келинмоқда, улардан тақинчоқ бўлганда ҳам закот чиқарилиши керак, дейдилар. Жумҳур эса, тақинчоқлар ясалгандан кейин улар пуллик қобилиятини йўқотади, бу нарсалар аёлларнинг шахсий ҳожатларини чиқарадиган нарсага айланган, закот эса ўсувчи ва ўсишга қобилиятли молдан, инсоннинг ҳожатидан ташқари молдан олинади, шунинг учун аёлларнинг тилла ва кумуш тақинчоқларидан закот олинмайди, дейдилар.

Эслатиб ўтишимиз керакки, бу тортишув нисоб миқдоридан ортиқ, яъни, саксон беш граммдан ортиқ бўлган тақинчоқлар ҳақида кетмоқда. Демак, ҳанафий мазҳабига амал қилган аёллар ўзларининг тилла тақинчоқларини 85 граммдан ортиқ бўлса, кумуш тақинчоқлари 595 гараммдан ортиқ бўлса, закот берадилар. Закот берганда улар қийматининг икки ярим фоизини чиқарадилар.

ШУКУҲ ВА ЎКИНЧ

МУБОРАК ОЙ КЕЛИШИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ТУҒИЛГАН АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР КЎЗНИ ОЧИНГ, ТОЖИРЛАР!

Ғарб мамлакатларида ҳар йили декабр ойининг охирида Исо алайҳиссалом таваллуди (Рождество байрами) муносабати билан жуда катта миқдорда савдо молларининг нарҳини тушириш тадбири амалга оширилади. Савдо дўконларининг витриналари бу ерда нарҳлар қанчага туширилгани ҳақида хабар берувчи реклама лавҳалари билан тўлиб, безаниб кетади. Йирик савдо компаниялари молларининг нарҳини пасайтиришда бир-бирлари билан чинакам мусобақа бошлашади. Мутахассисларнинг айтишларича, АҚШдаги Рождество байрами олдидан молларининг нарҳини тушириш туфайли савдо компаниялари бир-икки ҳафта ичида бутун йил бўйи қилган даромадларидан кўра кўпроқ фойда олишар экан.

Худди шу ўринда қизиқ бир савол туғилади: диний байрам муносабати билан молларининг баҳосини ўн фоиздан тўқсон фоизгача пасайтирган ғарблик тожирлар қандай қилиб йилни катта фойда билан яқунлаганлари ҳолда уларга ибрат бўлиши керак бўлган мусулмонлар негадир Аллоҳнинг баракаси ҳақида унча бош қотирмай қўйишди. Бу кўнгилсиз ҳолат айниқса мусулмонлар учун ниҳоятда қадрли ва шарафли бўлган Рамазон ойи кириб келиши билан яққол кўзга ташланиб қолади.

Рамазон ойининг баракасидан манфаат олишлари керак бўлган тожирларимиз айнан шу ойда молларининг нарҳини бошқа ойлардагидан бир неча фоизга кўпайтириб юборишади. Нондан тортиб ширинликкача, мева-чевадан тортиб сабзавотгача, гўшт-сут маҳсулотларию ҳатто айрим хизматларгача – ҳамма нарсанинг нарҳи бирданига осмонга “сапчиб” кетади. Бутун дунёда, ҳатто Ислондан йироқ насроний ўлкаларда диний байрам ва саналар муносабати билан ҳамма нарса арзонлашгани ҳолда мусулмон юртларда бунинг акси бўлиши ҳеч қандай соғлом ақлга тўғри келмайди. Бунинг устига рўздорларга қимматроққа пуллайман, деган ниятда Рамазон олдидан озиқ-овқат маҳсулотларини шошиличсуратда йиғиб-ғамлашга тушадиган савдогарларимизнинг борлиги ҳам ҳеч кимга сир эмас.

“Инсоф сари барака” дейди доно халқимиз. Барака ойининг, хайр-саховат ойининг, меҳр-шафқат ойи-

нинг фазлини англамай, бу ойда каттароқ фойда олиш, рўздорларнинг пулини кўпроқ шилиш, энг ачинарлиси, бу ойда ҳам алдов, ҳийла, хиёнат каби қусурларидан воз кеча олмаётган айрим ноинсоф тожирларимиз кўзни каттароқ очиб, ғарбликлар тажрибаси ҳақида бироз мулоҳаза қилиб кўришса, ёмон бўлмас эди.

РЎЗАДОРНИНГ ҲУРМАТИ ҚАНИ?

Кўпгина хорижий ўлкаларда, ҳатто мусулмонлар озчиликни ташкил этадиган юртларда ҳам Рамазон ойининг ҳурмати, рўздорларнинг эҳтироми масалаларига алоҳида эътибор қаратилади. Рамазон ойида Эрон, Сурия, Урдун, Саудия Арабистони, Туркия каби мамлакатларда сафарда бўлганимда у ерларда муқаддас ой ҳурматидан кундузлари барча ошхоналар беркитиб қўйилишини, фақатгина рўза тутишда узри борлар ва мусофирлар учун ташкил этилган ошхона ва емакхоналар одамлар кўзидан пана жойларда, эшик ва деразалари ёпиқ ҳолда иш олиб боришини кузатганман. Аҳолисининг катта қисми ғайримуслим бўлган Ҳиндистонда ҳам рўздорлар нохуш ҳолга тушмасинлар, деб кундузи ошхоналарнинг деразалари парда билан ёпиб қўйилади. Асри саодатда Мадинада яшаган яҳудийлар рўздорларга малол келмасин, деб кўчага ўйнагани кетаётган болаларининг қўлига емак беришмаган экан.

Бундан анча йил олдин Намангандаги “Атлас” комбинатида ишлаб юрганимда комбинатни текширгани Масковдан бир вакил келди. Уни олиб юриш менга топширилди. Ўша кунлари рўздор эдим, мияда меҳмонни қаерга тушликка олиб бориш ва қандай овқатлантириш ташвиши. Хайриятки, унинг ўзи жонга ора кириб қолди. “Билишимча, ҳозир сизларда пост пайти (рўза демоқчи) экан. Шунинг учун ошхонага тушликка бориб ўтирмасак, меҳмонхонада енгилроқ бирор нарса еб оларман”, деб таклиф киритиб қолди. Ғайримуслим бўлган рус кишисининг ўзбек мусулмонлари риоясини қилиб ва рўздорларга ҳурматан бундай йўл тутиши, гапнинг рости, ўшанда мени тўлқинлантириб юборганди.

Энди нигоҳингизни бугунги кунимизнинг ажиб манзараларига қаратмоқчиман. Рамазон ойи кир-

ган, ёзнинг чилласига қарамай, кўплаб мусулмонлар Аллоҳнинг амрига бўйсуниб, рўза тутишган. Сиз ҳам рўзадорсиз. Кўчада ишга ёки юмушингизга кетяпсиз. Ҳар қадамдаги ошхона ва ресторанлардан чиқаётган таомларнинг тутуни ва ҳиди димоғни ёрай дейди. Бу ҳам етмагандай, “Кепқолинг, барра кабобларга, заказной сомсаларга!” деган ноўрин чорловлар... Тоғни урса талқон қиладиган йигитларнинг рўзадорлар кўз ўнгида бемалол таом еб ўтиришлари ёки чанқовбосди ичимликларни симириб юришлари ёки башарангизга тамаки тутунини пуркаб ўтишлари одамга аллақандай эриш туюлади... Бирор нарса харид қилиш учун бозорга кирсангиз, яна нохуш ҳолатлар. Ўрик ё олма сотаётган сотувчи молини ўтказиш учун “Ишонмасангиз, мана тотиб кўринг” деб сизни мевадан еб кўришга чорлайди.

Рамазон кириши билан барча ошхоналар ёпилиши керак, деган фикрдан мутлақо йироқмиз. Чунки узрлилар бор, қария ва беморлар бор, мусофирлар бор, ғайридинлар бор. Улар рўза тутишмайди, кундузи овқатланишлари керак. Бу ерда гап Рамазон ойининг ҳурмати, рўзадорнинг эътиқоди эҳтироми ҳақида бораётир. Одамлар эътиқодини ҳурмат қилиш эса маданиятнинг бир белгиси, жамият бирдамлигининг асосидир.

Сўзимизни Расули ақрам соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бир ҳадислари билан якунлашни истадик. Абу Зарр Фифорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Агар инсонлар Рамазон ойидаги мукофотлар, савоблар, неъматлар ва раҳматларни билишса эди, Рамазоннинг йил бўйи давом этишини хоҳлаган бўлишарди”, деганлар”. Ўзлари рўза тутмагани бир ёқда қолиб, рўзадорларнинг эътиқодини ва ҳурматини поймол қилаётганлар бу ҳақда бир ўйлаб кўришса, ёмон бўлмасди.

НАФСНИ ЖИЛОВЛАШ ЎРНИГА...

Рамазон ойида бутун ер юзига Аллоҳнинг баракоати ёғилиб туришига қарамай, ихтиёрий оч юришнинг, яъни рўза тутишнинг ҳикмати Аллоҳга бандаликни изҳор қилиш, оч-ночорларнинг аҳволини англаб етиш, ҳавойи нафсни синдириш, шайтонга қаҳр кўрсатишдир. Рамазонда рўза тутишдан мурод нафсни жиловлаш, унинг истакларини бажаришдан тийилиш, сабр, қаноат, итоат орқали Аллоҳ таолонинг розилигини топиш, Унинг ажру мукофотларига сазовор бўлишдир. Рамазон рўзасини тутиш тош қотган қалбларни эритиш, муҳтожлар кўнглини олиш, саховат ва ҳимматни янада кучайтириш, худбинлик, жоҳилликни тарк этиб, унинг ўрнини меҳр, тавозеъ ва ҳалимликка бўшатиб бериш, демакдир. Рўза тутишдан мурод нафсни тарбиялаш, очлик ва ташналикка чидаш, шу йўл билан буюк Парвардигорга бандаликни изҳор этишдир.

Аммо ифторликларимизга ва саҳарликларимизга бир назар солинг: нафсни жиловлашни эмас, унинг бошвоғини тўла қўйиб юборишни, қаноат ва ҳоксорликни эмас, исрофгарчилик, сабрсизлик ва фаҳрни кўрасиз. Аждодлар ифторлик ва саҳарликда кўпинча бир бурда нон, бир ҳовуч хурмо ва бир-икки

пиёла сув билан қаноатлангани ҳолда уларнинг авлодлари бугун маишатбозликда, кўп ва хўб истеъмол қилишда, етти-саккиз хил таом ейишда бир-бирлари билан мусобақага киришган. Илгари мен Рамазонда фалон кило озибман, деб қувониб юрганларнинг фарзандлари рўзадан қорин қўйиб, савлатдор бўлиб чиқишяпти.

Ифторлик, саҳарлик дастурхонларимизни кўрган одам рўза тутганимизга мутлақо ишонмайди. Кўпинча ифторликка бир-биридан мазали тўрт-беш хил иссиқ таом, турфа салатлар, бир неча хил пишириқлар, қанд-қурс, писта-бодом, анвойи мева-чевалар (ҳатто банан, ананас, пўртахол, киви каби хориждан келтирилганлари ҳам бор) тортилаётгани ҳам сир эмас. Таклиф қилган одамларимиз кўплигидан ифторликларимиз уй-хонадонга сиғмай, ресторан ва тўйхоналарга кўчмоқда. Кун бўйи оч-наҳор юрган одамнинг кечга бориб бирданига шунча нарсани қоринга жойлаши қанчалар зарар келтириши ҳақида бир ўйлаб кўринг. Кундузи емаганларимизнинг, ичмаганларимизнинг ҳиссасини кечга бориб бир неча баробар қилиб чиқариб юбориш рўза тутишнинг ҳикмати ва моҳиятига мос келармикин? Ахир, нафсни жиловлаш, уни тарбиялаш фақат оғиз берклигида эмас, оғиз очар пайтию саҳарликда ҳам давом этиши керак-ку!

Шундай улуғ-фазилатли ойда айрим мусулмонларнинг (ҳа, айнан мусулмонларнинг!) бемалол ароқ ичиб юришганига, майхўрликларини тўхтатмаганига нима дейсиз? Туғилган кун, гап ейиш ва бошқа маросимларни “ифторлик” номи билан ўтказилаётганига, уларда ифторлик дастурхонига “шайтон суви” ҳам тортилаётганига ҳам нима дейсиз? Имомлардан бирининг ҳикоясига қараганда, пойтахтдаги бир хонадонда фарзандларининг туғилган куни муносабати билан уюштирилган зиёфатга “ифторлик” номи билан одамларни таклиф этишибди. Маҳаллани алоҳида, улфат ва ҳамкасбларни алоҳида дастурхонга ўтказишибди. Кейингиларига чойнақларда ароқ тортилибди. Покиза ифтор дастурхонида ҳаром ароқнинг айланишини нима деб номлашга сўз ҳам тополмадик.

“РАМАЗОН ҚЎШИҒИ”

Кўп қаватли уйда яшайдиган бир танишимизнинг хонадонидан ифтор қилаётган эдик. Шом намозини ўйиб бўлиб, дастурхонга келиб ўтиришимиз билан йўлақдан бир неча болакайларнинг “Рамазон қўшиғи” эшитилиб қолди.

Рамазон айтиб келдик эшигингизга,
Худойим фарзанд берсин бешигингизга...

Болаларнинг ўзига хос соддагина бу қўшиқни эшитган ҳамманинг чеҳрасида бир жилмайиш пайдо бўлди, ўз болалигининг тансиқ хотиралари эсга тушиб, қалблари бир тўлқинланиб олди. Кимдир болаларга ҳадя бермоқчи бўлиб чўнтак кавлашга тушди, кимдир дастурхондаги ширинликлардан илинмоқчи бўлди. Хонадон соҳиби болакайларни торт билан сийламоқчи бўлиб, кесгани пичоқ ахтаришга тушди.

Шу пайт пўрим кийинган зиёлинамо бир кишининг қатъий амри барчани диллаб турган ниятидан тўхташга мажбурлади. У пачоқ гавдасига ярашмаган дўрилдоқ овозда шундай деб қолди:

– Оббо, болаларнинг ҳар куни шунақа ялоқиланиб “Рамазон” айтиб келавериши жонга тегиб кетди-да! Келажгимиз бўлмиш фарзандларимизни бунақа тиланчиликдан, сурбетликдан қайтариш ўрнига ҳаммаларинг бирор нима беришга шошиб қолдинглар. Бу уларнинг тарбиясини бузади-ку, ахир! Яна бунинг устига диний ашула айтиб, одамларнинг уйидан нарса тиланиб юришлари ахлоқимизга мутлақо тўғри келмаслигини билмайсизларми? Ана шу ашула айтиб тиланиб юрганларнинг бари ўзига тўқ оилалардан. Ваапше, буларнинг ота-онаси, устозлари қаёққа қараяпти ўзи?

Бу киши каттароқ мансабдор шекилли, ҳеч ким унинг сўзларига эътироз билдиришга ботинмади. Мени эса бошқа бир нарса қийноққа соларди: ана шундай кимсаларнинг “тарбия”сини олган болалар эртага минг йиллик урф-одатларимиз, анъаналаримизга “диний” тамға ёпиштириб олиб, уларни одамлар онги ва турмушидан қисиб чиқарадиган, ўтмишини тан олмайдиган, тарихини менсимайдиган аллақандай манқурт кимсалар бўлиб етишмаслигига ким кафолат бера олади? Безоргина Рамазон қўшиғи нега бундайларнинг қаттиқ нафратига учраяпти? Ахир фарзандларимизнинг Рамазон ойи оқшомларида ана шундай қўшиқ кўйлаб юришлари айрим безътибор одамларга рўза ойининг кирганини билдиришга, болаларни Рамазон ойига муҳаббат руҳида улғайишларига бир туртки эмасми? Ахир, бизларнинг болалик пайтимизда тенгдошларимизнинг ярим тунда ноғора, тоғора чалиб одамларнинг саҳарликка уйғотганлари, одамлар таровеҳ намозидан қайтгунларича кўчалар турли ўйинлар билан машғул болалар билан тўла бўлганига ана шу анъаналарга содиқлик сабаб бўлмаганмиди?!

Ҳарқалай, эртасига болалар “Рамазон қўшиғи”ни айтиб хонадонимиз эшигини тақиллатишганида бир ҳовуч ширинлик билан уларнинг истиқболига чиқдим...

ОЛИС ЎТМИШ САДОСИ

Узоқ ўтмишда Усмонли салтанат пойтахти Истанбул бошқа Ислом шаҳарлари каби Рамазон ойи кириб келиши билан ўзгача бир шукуҳ, ўзга бир тарвотга тўлиб кетган. Рафаэл Льюиснинг “Усмонли Туркия” китобида ёзилишича, бу муборак ой кириб келиши билан одамлар бутунлай бошқача бир ҳаёт тарзини бошлашган. Бу ойда ҳеч ким кечалари уйда бўлмас эди. Сон-саноксиз масжидлардан янграган муаззиннинг азонидан сўнг ҳамма бирдангина уйлари тарк этиб кўчага ошиқар эди. Оғизларини очибоқ ҳамма шом намозини жамоат билан адо этиш учун яқин атрофидаги масжидга чопарди. Намоздан сўнг кўча ёқаларига очилган ёзги емакхона ва ошхоналар минглаб рўздорларни ўз бағрига оларди. Ҳамма жойда хурсандчилик, шукуҳ, файзу баракот ҳукмрон. Қўлларида шақилдоқ ёки фонуч кўтарган болакайларнинг айниқса қувончлари чексиз.

Улар катталарни рамазон билан қутлашади, у ер-бу ердан янграётган Қуръон ҳофизларининг қироатларига муҳаббат билан қулоқ солишади. Бўш қолди, дегунларича турли ўйинларга берилишади.

Салтанатнинг барча шаҳарларида Рамазон ойи кириши билан Қуръон ҳофизларининг мусобақалари бошланади. Ким тажвид қоидаларига риоя қилиб, ҳуш савт билан Қуръон қироат қилса, ўша ҳофизнинг атрофи одамларга тўлиб кетади. Масжидларда ҳам таровеҳ намозларида Қуръон тиловати... Бойроқ кишилар қориларни хонадонларига таклиф этиб, дўст-ёронлари, қавми-қариндошлари иштирокида Қуръон тиловатига сомеъ бўлишади.

Бирорта ҳовлининг эшиги беркитилмайди, ҳамма бир-бириникига ташриф буюради. Мусофирлар ва муҳтож кишилар ўзига тўқларнинг хонадонига индамай, ҳеч қандай рухсат сўрамай кириб бориб, ифторликнинг баҳам кўраверади. Одам кўп тўпланадиган майдонлар, катта кўчаларда масхарабозлар, дорбозлар, “соя театрлари” (ҳозирги қўғирчоқ театрининг бир тури) одамларни ўз томошалари биалн мамнун этишади. Қаҳвахоналарда эса бир гуруҳ одам қиссахонларнинг Ислом тарихига ва саҳобалар ҳаётига оид мароқли ҳикояларини тинглаш билан банд... Хулласи, ҳамма ерда байрамона кайфият, Рамазон файзи-футуҳи ва шукуҳи...

Ана шу сатрларни ўқияпману қалбимни бир ўкинч тирнаяпти, жавобсиз саволлар безовта қияпти... Халқининг асосий қисми мусулмон бўлган, ота-боболари бутун тарих давомида Рамазон ойини улуғлаб, эҳтиром кўрсатиб келган юртда Рамазон ойига юқоридагидай байрамона кайфият бағишлай оляпмизми? Наврўз куни ойлаб байрам қилингани ҳолда Рамазон ойига бағишлаб ҳам махсус кўрсатув ва илмий суҳбатлар уюштирилармикин? Эртадан кечгача қўшиқ-рақслар намойишидан бўшамаётган радио ва телевидениемиз ушбу ойни бир неча мақбара ва қадамжонлар намойиши “билан нишонлаш” ўрнига Рамазон ва Ислом тарихи, бу ойнинг фазли ва фазилати, рўздорларга аталган маърифий суҳбатлар, амри маъруф ва наҳий мункар мавъизалари билан сийлашга ўтармикин? Бизнинг рўздорларимиз ҳам шу юртнинг фарзанди, унинг равнақи ва келажаги учун жон фидо қилувчи содиқ фуқароларидир. Шундай бўлгач, улар ҳам муқаддас Рамазон ойининг байрамона, шоду хуррамлик билан ўтишини исташади. Ва бунга ҳақлидирлар ҳам!

Бехзод АБДУРРАШИД.

АБДУЛЛОҲ ИБН АББОС

Абдуллоҳ ибн Аббос ибн Абдулмутталиб ал-Қурайший ал-Ҳошимий (розияллоҳу анҳу) улуг саҳобалардан, хижратдан уч йил олдин туғилганлар, кунялари Абул Аббос. Оналари Умму Фазл Лубоба бинти Ҳорис.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам): «Эй Роббим, Абдуллоҳга ҳикматни ўргатгин», деб дуо қилганлар. Пайғамбаримиз вафот этганларида ўн уч ёшда эдилар. Қуръон, ҳадис ва фикҳ илмларининг машҳур олими бўлиб етишдилар. Ёшликданоқ кўп оят ва ҳадисларни ёд билардилар. Расули акрамдан 1660 та ҳадис ривоят қилиб, бу борада бешинчи бўлганлар. Абдуллоҳ нақл қилган ривоятларнинг бир қисмини машҳур муфассир ва муҳаддис Фирузободий «Тафсирул миқёс тафсири ибн Аббос» номи билан китобат қилган. Тафсир илмининг пешқадами бўлганлари учун «Таржумони Қуръон» унвонини олганлар. Ҳазрат Али даврларида Басрага волий этиб тайинланганлар ва у киши билан Жамал ва Сиффийн жанглирида қатнашганлар. Умрлари охирида Маккада илм толибларига дарс бериш билан машғул бўлдилар. Ҳижрий 68 (милодий 687) йили етмиш бир ёшда Тоифда вафот этганлар.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга пайғамбарлик келганига ўн йил тўлганда у зотнинг амакиларидан бири Аббос ибн Абдулмуттолиб Лубоба бинти Ҳорис исми аёлидан ўғил фарзанд кўрди. Ўша пайтда Қурайшнинг кўзга кўринган арбобларидан бири бўлган Аббос ибн Абдулмуттолиб янги фарзандга Абдуллоҳ деб исм кўйди. Зоҳиран ўз жияни Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга иймон келтирмаган бўлса ҳам, иймонини ичига яшириб юрган Аббос ибн Абдулмуттолиб гўдакни Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига олиб борилишини ва у зот унинг танглайини кўтариб кўйишларини йўлга кўйди. Балки бунга гўдакнинг онаси Лубоба бинти Ҳорис ибн Ҳазн ал-Ҳилолия сабабчи бўлгандир? Чунки у киши фозила аёллардан саналиб, баъзи ривоятларда келишича, у киши Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Ҳадийжа онамиздан кейин биринчи иймон келтирган аёл ҳисобланадилар. Ана шу тарзда мушрикларнинг Исломига, мусулмонларга ва Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга тазийқлари ҳаддан ошиб турган бир пайтда ёруғ дунёнинг юзини кўрган Абдуллоҳ ибн Аббос илоҳий бир тадбир билан оғзига олган биринчи физо охирзамон пайғамбари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг муборак туфуклари бўлди.

Аллоҳ таоло Ўзининг ҳабиб пайғамбари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга Ўзининг омонлик юрти Маккаи Мукаррамани фатҳ қилиш жараёнида Абдуллоҳ ибн Аббоснинг отаси Аббос ибн Абдулмуттолиб ҳам ўз Исломини баралла ошкор қилди. Шу билан бирга, у Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёнларида бирга яшаш учун ўз оиласи билан Мадинаи Мунавварага кўчиб борди.

Ўша пайтларда эндигина ўн-ўн бир ёшларга кириб қолган зийрак Абдуллоҳ ибн Аббос энди бевосита мадрасаи Муҳаммадиянинг таълим-тарбиясини ола бошлади. У вақтга келиб, Аллоҳ таоло Ўз дини – Иломни ўзга динлардан устун қилган, мусулмонлар зафар топган, кишилар Аллоҳнинг динига гуруҳ-гуруҳ кирган ва барқарорлик ҳукм сурган бир пайт эди. Барча иложи борича кўпроқ илм олишга ҳаракат қилар эди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Қуръони Каримнинг оятлари кетма-кет нозил бўлиб турар ҳамда у зотнинг ўзлари умматларига турли аҳкомларни баён қилиб берар эдилар. Ана шундай ажойиб бир илмий муҳитда Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу ислоний илмлар чашмасининг асл манбаасидан тўйиб-тўйиб симира борди. Аллоҳ таоло Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳуга ўткир зеҳн ва кучли хотирага қўшиб, фаҳм-фаросат ва ўта тиришқоқлик фазилатларини

ҳам берган эди. У киши Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан бир қадам ҳам узоқлашмасдан у зотнинг муборак оғизларидан ворид бўлаётган ҳар бир сўзни, ҳар бир гапни илиб олиб, ихлос билан бутун вужудига жо қилар эди. Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам мени кўксиларига босдилар ва: «Эй Аллоҳим, бунга ҳикматни таълим бергин», дедилар» (Бухорий ва Термизий ривоят қилган).

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу ўзлари ҳам Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан ажрамай, у зотнинг илм булоқларидан тўйиб-тўйиб ичишга уриниш билан бирга, нима қилиб бўлса ҳам, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг розилиklarини топиш ва дуоларини кўпроқ олишга ҳаракат қилар эдилар. Кейинроқ эса Пайғамбар алайҳиссалом унинг фақиҳ бўлишини сўраб, Аллоҳга дуо қилдилар. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг ҳақларига қилган бу дуолари ҳам қабул бўлди. Кейинчалик у киши улкан фақиҳ бўлиб етишдилар.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўз ҳақларига кўп дуо қилаётганларини кўргач, илм учун туғилганларини билдилар ва илм ўрганишга киришдилар. Ёш

бўлишларига қарамай, кўп оят ва ҳадисларни ёд олдилар. Ўзларининг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ажрамаслик шиорларига амал қилган Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу у зот билан видолашув ҳажига ҳам бирга бордилар ва ўша сафарда кўрган ва эшитган ҳар бир нарсаларини ривоят қилиб юрдилар.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёнларида бўлишларини у зот Рафиқи Аълога интиқол қилгунларича давом эттирдилар. У кишининг бу беназир меҳнатлари зое кетмади. Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу 1660 та ҳадис ривоят қилиб, кўп ҳадис ривоят қилувчи саҳобаларнинг бешинчиси бўлдилар. Албатта, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳаётлик даврларида ҳали ўн тўрт ёшга кирмаган ёш саҳобийнинг кўплаб ўзидан катта саҳобаларни ҳадис ривоят қилишда ортда қолдириб, бешинчи ўринни олишлари Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг ким эканларини яққол намойиш қиладиган омилдир.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Рафиқи Аълога рихлатларидан кейин ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳунинг халифалик даврларида илм талаб қилишни ўта тиришқоқлик билан давом эттирдилар. У киши олим саҳобаларни ўзларига устоз билдилар ва улардан Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ўргана олмай қолган нарсаларини ўрганишга киришдилар. Уша пайтда Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу икки оёқда юрувчи тирик сўроқ аломатига айланиб қолган эдилар. Агар биров фалон масалани билар эмиш деган гапни эшитсалар, ўша кишини қандай қилиб бўлса ҳам топиб, масалани ундан ўрганмагунча тинчимас эдилар.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу олим саҳобалардан бўлмиш Зайд ибн Собит розияллоҳу анҳудан дарс олар эдилар. Бир куни Зайд ибн Собит розияллоҳу анҳу жўнаб чиқиб, отларига минмоқчи бўлганларида, Ибн Аббос отнинг жиловидан ушлаб турарди. Зайд бундан қайтардилар. Шунда Ибн Аббос: «Уламоларимиз-

ни шундай ҳурмат қилишга буюрилганмиз», дедилар. Зайд ҳам Ибн Аббоснинг кафтларидан ушлаб ўпиб: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оилаларига шундай муомалада бўлишга буюрилганмиз», дейдилар.

Абдуллоҳ ибн Аббос (розияллоҳу анҳу) ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу халифа бўлган пайтда ҳали ёш бўлишларига қарамай, машҳур олим сифатида ном қозонган эдилар. Ўзлари илмли бўлганлари учун ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу бу илмли ёш саҳобийни жуда қадрлар эдилар. У киши Абдуллоҳ ибн Аббосни (розияллоҳу анҳу) олим сифатида ҳурмат қилиш билан кифояланиб қолмай, у кишининг илмларидан фойдаланишни ҳам ўз ўрнида йўлга қўйган эдилар.

Имом Бухорий Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудан қуйидагиларни ривоят қиладилар: «Умар мени Бадр шайхларига қўшар эди. Баъзиларга бу ёқмас эди. Ушалар унга: «Нима учун боламиз тенги одамни бизга қўшасан?!» дейишарди. У эса: «У ўзингиз билган одам!» деди. Бир куни у мени чақириб, уларга қўшди. Уларга кимлигимни билдириб қўйиш учун қўшганини билиб турардим. Кейин Умар: «Аллоҳ таолонинг «Иза жаа насруллоҳи вал-фатҳу» деган қавлига нима дейсизлар?» деди. Улардан баъзилари: «Қачон бизга нусрат ёки фатҳ берса, Аллоҳга ҳамд ва истиғфор айтишга амр қилиндик, деймиз», дейишди. Баъзилари эса, сукут сақлаб бирор нарса дейишмади. Шунда у менга: «Сен ҳам шундай дейсанми, эй Ибн Аббос?!» деди. Мен: «Йўқ», дедим. У: «Нима дейсан?» деди. Мен: «Бу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ажалларидир. Аллоҳ буни у зотга билдирди. «Агар Аллоҳнинг нусрати ва фатҳ келса» ўша ажалнинг аломатидир. Аллоҳ таоло: «Бас, Роббингни поклаб ёд эт ва Унга истиғфор айт. Албатта, У тавбаларни кўплаб қабул қилувчидир», деди», дедим. Шунда Умар: «Аллоҳга қасамки, мен ҳам бу борада фақат сен айтган нарсанигина биламан, холос», деди.

Одил халифа Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг қадрларини

жуда ҳам яхши билар эдилар. У киши Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳуга катта-кичик барча ишларида маслаҳат солиб турар эдилар ва у кишига «ёш донишманд» лақабини берган эдилар. Халифа Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг илмларини қанчалик қадрлашларини Саъд ибн Абу Ваққос розияллоҳу анҳу ўзларининг қуйидаги гаплари билан баён қиладилар: «Ибн Аббосдан кўра фаҳми дақиқ, ақли ўткир, илми кўп ва ҳилми кенг одамни кўрмаганман. Умар уни қийин масалаларни ечишга чақирганини ўзим кўрганман. Холбуки, унинг атрофида муҳожир ва ансор, Бадр аҳллари кўп эди. Агар Ибн Аббос гапирса, Умар унинг гапидан нарига ўтмас эди».

Учинчи халифа Усмон Зуннурин (розияллоҳу анҳу) даврларининг бошланғич қисмида Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу фатҳ ҳаракатларида қатнашдилар. Жумладан, Саъид ибн Осс розияллоҳу анҳу Тобаристонни фатҳ қилди. У киши билан бирга бу ишда ҳазрати Али розияллоҳу анҳунинг икки ўғиллари Имом Ҳасан ва Имом Ҳусайн, Абдуллоҳ ибн Аббос, Абдуллоҳ ибн Умар, Абдуллоҳ ибн Амр ибн Осс, Абдуллоҳ ибн Зубайр, Ҳузайфа ибн Ямон розияллоҳу анҳум ва бошқа кўпгина катта саҳобийлар қатнашдилар. Тобаристонликлар аввал жанг қилишди, кейин сулҳ сўрашди. Улар билан сулҳ тузилди. Кейин эса, Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу Абдуллоҳ ибн Абу Сарх бошлиқ лашкар ичида Мисрни фатҳ этишда ҳам фаол қатнашдилар. Ушанда у киши Мисрнинг ғайридин бошлиғи Жиржийс билан бўлган музокараларда ҳам қатнашдилар. Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг музокара пайтидаги гап-сўзларидан у кишининг улкан ақл ва илм эгаси эканини дарҳол пайқаган Жиржийс у кишини «Ҳабр» (катта олим) деб атади.

Фитна чиқиб, қамалда қолган ҳазрати Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу улуг саҳобий Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг ҳаж амири қилиб тайинландилар ва мусулмонларга бош бўлиб ҳажни ўтказишни топширдилар. «Мен учун анавиларга

қарши қитол қилиш ҳаждан кўра маҳбуброқ», деди Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху. Аммо ҳазрати Усмон ибн Аффон розияллоҳу анху қаттиқ туриб олдилар. Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху ҳажга отландилар. Халифа ҳазрати Усмон ибн Аффон у киши орқали мусулмонларга ўз мактубларини юбордилар. Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху бу дард-алам ила ёзилган мактубни тарвия (ёлғон Арафа) кунни мусулмонлар оммасига ўқиб бердилар. Ўзлари мусулмонларнинг ҳаж амири бўлган йили Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху бутун ҳажга келган кишиларни ўз илм денгизларидан қониб-қониб чанқоқларини босишлари учун ҳаракат қилдилар. Ҳаж амири Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхунинг ваъз-иршодлари, хутбалари ва саволларга берган жавобларидан ҳожилар баҳра олдилар.

Кейинчалик ҳазрати Али Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхуни Басрага волий қилиб тайинладилар. Ўша вақтда дунёдаги икки буюк салтанатни енгиб, оламнинг энг кучли жамиятига айланган Ислом жамиятида Басра марказий ва муҳим вилоят ҳисобланар эди. Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху ўша нозик жойнинг волийлигини ҳам қойиллатиб адо этдилар. Бу билан у киши нафақат улуг олим, моҳир саркарда, балки уддабурон жамоат арбоби эканини ҳам исбот қилдилар. Унча-бунча волийлар билан яқинлаша олмайдиган басраликлар Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхудан рози бўлдилар ва у кишига таҳсинлар айтдилар.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху халифа Алининг волийларидан бири бўлсалар ҳам илм бобида у кишига қарши фикр айта оладиган нодир шахслардан эдилар. Ҳазрати Али розияллоҳу анхунинг илм бобида беназир эканлари ҳаммага маълум ва машҳур. Аммо шундай бўлса ҳам Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху у кишига ундай эмас, бундай дея олар эдилар.

Имом Термизий, Абу Довуд ва Бухорий Икрима розияллоҳу анхудан ривоят қилдилар: «Али каррамаллоҳу ваҳ-ҳаҳу Исломдан чиқиб, муртад бўлган бир қавмни куйдиртириб юборди. Бу Ибн Аб-

бос розияллоҳу анхуга етди. Шунда у киши: «Агар мен бўлганимда, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «Ким динини алмаштирса, уни қатл қилинлар», деганларига биноан, уларни қатл қилар эдим. Уларни Пайғамбар солаллоҳу алайҳи васалламнинг «Аллоҳнинг азоби билан азобламанлар» деганларига биноан уларни куйдирмас эдим», деди. Бу гап Ҳазрати Алига етди ва у: «Ибн Аббос тўғри айтди», деди». Кейинчалик бўлиб ўтган Сифийн урушида Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху ҳазрати Али розияллоҳу анхунинг энг яқин ёрдамчиларидан бўлдилар. У кишига доимо маслаҳатлар бериб турдилар. Иш охири ихтилофни ҳакамлар йўли билан ҳал қилишга келиши билан тамом бўлди.

Илмлари ниҳоятда ўткир, серқирра ва кўп бўлганидан Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху Ислом умматининг «илм денгизи» лақабини олган эдилар. Умуман, у кишининг илмлари ҳамма томондан бирдек тан олиниб, барча илмий унвон ва лақаб Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхуга насиб этган эди. «Исоба фии тамйизи саҳоба» номли китоб соҳиблари келтирган ривоятда машҳур тобеъинлардан Мужоҳид розияллоҳу анху: «Ибн Аббос илмининг кўплигидан «денгиз» деб номланар эди», деганлар.

Убайдуллоҳ ибн Абдуллоҳ айтдилар: «Ибн Аббос инсонлардан кўп хислатларда ўзиб кетди. Илм-да у кишига етадигани йўқ эди. Фикрда доимо у кишининг фикрига суянилари эди. Ҳалимликда ва насабда у зотга ҳеч ким тенг кела олмасди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳадисларини у кишидан яхши биладиган ёки халифаларнинг қозилик ишларини у кишидан кўра яхшироқ англайдиган киши топилмас эди».

Убайдуллоҳ ибн Утба розияллоҳу анху Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху ҳақларида қуйидагиларни айтдилар: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳадисларини Ибн Аббосдан кўра яхшироқ биладиган бирор кишини кўрмадим. Абу Бакр, Умар ва Усмоннинг чиқарган ҳукмларини Ибн Аббосчалик биладиган одамни ҳам кўрмадим. Ундан кўра фақиҳроқ бирор кишини ҳам

кўрмадим. Араб тилини, шеърни, Қуръон тафсирини, ҳисобни ва меросни унчалик биладиган одамни кўрмадим. У бир кун фикр учун мажлис қураар эди. Бир кун таъвийл учун мажлис қураар эди. Бир кун ма-ғозий (жанглари) илми учун. Бир кун шеър учун. Бир кун арабларнинг машҳур кунлари ва хабарлари учун. Қай бир олим унинг олдида ўтирса, унга қулоқ тутганини кўрдим. Қай бир сўровчи ундан бир нарса сўраса, ундан тўлиқ жавоб олганини кўрдим».

Улкан муҳаддис ва фақиҳ кишиларга илм ўргатиш билан кифояланиб қолмас, балки турли соҳаларда кўпчилик хизматида бўлишга ҳаракат қилар эдилар. У киши ўзлари билган илмга амал қилишда ҳам бошқаларга ўрнак бўлар эдилар. Жумладан, Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анху ўта сахий ва эҳсон қилишни яхши кўрадиган зот эдилар. У кишининг замондошларидан бирлари бу ҳақда қуйидагиларни айтадилар: «Ибн Аббоснинг уйчалик таоми, шароби, меваси ва илми кўп уйни кўрмадик».

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхуда илмига амал қилувчи улуг олимни ҳусни хулқи ҳам мужассам эди. У киши барчага фақат яхшиликни истайдиган кўнгли очиқ инсон бўлганлар. Баъзи бир ўзини билмаганлар у кишининг кадрларини билмай, кўпол муомала қилса ҳам яхшилик билан жавоб берганлар. У киши ибодат соҳасида ҳам илмига амал қиладиган олим эдилар. У киши кундузлари рўза тутиб, кечаларни бедор бўлиб ўтказар эдилар.

Ибн Аббос розияллоҳу анху бутун дунёни илмга тўлдириб бўлганларидан сўнг ҳижратнинг 68 йили етмиш бир ёшларида Тоиф шаҳрида вафот этдилар. Бу улуг саҳобийнинг жанозаларини ҳазрати Алининг Фотима онамиздан бошқа аёлларидан бўлган ўғиллари Муҳаммад ибн Ҳанафийя ўқидилар. Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳ Абу Кулсумдан ривоят қилдилар: «Ибн Аббос розияллоҳу анху дафн қилинганидан кейин Ибн Ҳанафийя: «Бугун ушбу миллатнинг раббонийи вафот этди», деди. Аллоҳ таоло Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхудан рози бўлсин!

ТАҲОРАТ ВА НАМОЗ ҲУКМЛАРИ

7-ДАРС

- 1) Намознинг вожиблари
- 2) Намознинг суннатлари
- 3) Намознинг одоблари
- 4) Намозни бузувчи амаллар
- 5) Намоздаги макруҳ амаллар
- 6) Намозни бузиш жоиз ва вожиб бўлган ўринлар.

Намознинг вожиблари

1. Фотиҳа сурасини қироат қилиш.
2. Фарз намозларининг аввалги икки ракатида, нафл ва витрнинг ҳамма ракатида Фотиҳадан сўнг зам сура ўқиш. Зам сура камида қисқа оятлардан уч оят, узун оятлардан бир оят бўлиши керак.
3. Зам сурани Фотиҳадан кейин ўқиш. Рукуъда, қовмада (яъни, рукуъдан қайтиб тик туришда), саждаларда ва икки сажда оралиғида хотиржам бўлиш. Бу ўринларда хотиржам бўлиш, деб аъзоларнинг ўз бўғинларида таскин топишига айтилади.
4. Саждада пешона билан буруннинг бирга бўлиши.
5. Тўрт ёки уч ракатли намозларнинг аввалги икки ракатидан сўнг ташаҳҳуд дуосини ўқиш миқдорича ўтириш (яъни аввалги қаъда).
6. Аввалги ва кейинги қаъдада ҳам ташаҳҳудни ўқиш.
7. Аввалги қаъдада ташаҳҳудни ўқиб бўлгач, кечиктирмай учинчи ракатга туриш. Кечикиш, деганда уч тасбеҳни айтиш миқдорича тўхтаб қолишга айтилади.
(Изоҳ: ёки ташаҳҳуддан сўнг ўқиладиган саловотдан бир маънони ифодаладиган миқдорда ўқиб, «Аллоҳумма солли ʼала Муҳаммад», деб қўйса, туришни кечиктирган бўлади. Чунки бу калимада тўлиқ маъно бор. Лекин «Аллоҳумма солли ʼала», деса-ю, учинчи ракатга туриш эсига тушиб ўрнидан турса, у кечиккан ҳисобланмайди. Балки ўрнидан туриб, кейинги ракатни давом эттираверади. Шунда вожибни тарк этмаган бўлади).
8. Намозни икки томонга салом бериш билан тугатиш. Салом елкага тўла юзлангач, берилади.
9. Жаҳрий ўқиладиган намозларни имом жаҳрий ўқиши ва махфий ўқиш лозим бўлган намозларда қироатни махфий қилиши. Шом ва хуфтоннинг аввалги икки ракатида, бомдод ва жумада, икки ҳайит намозида, таровеҳ намозида ва рамазон ойида ўқиладиган витрнинг барча ракатида қироатни имом жаҳрий

қилади. Аммо ёлғиз ўзи ўқийдиган кишига мазкур шом, хуфтон, бомдод, таровеҳ, рамазондаги витр намозларида қироатни махфий ёки жаҳрий қилиш ихтиёри бўлади. Лекин жаҳрий ўқиши афзалдир. Пешин ва асрда, шом билан хуфтоннинг аввалги икки ракатидан кейинги ракатларда, рамазондан бошқа пайтлардаги витрнинг барча ракатларида қироатни имом ҳам, ёлғиз ўқувчи ҳам махфий қилади.

Ушбу зикр қилинган вожиблардан бирини эсдан чиқариб тарк этган кишига намоз охирида эсдан чиқарганлик саждасини қилиш вожиб бўлади. Охири қаъдада ташаҳхудни ўқиб, сўнг ўнг томонига салом беради. Кейин икки бор сажда қилиб, яна ташаҳхуд дуосини ва саловоти Иброҳимийяни ўқийди, сўнгра суннатда собит бўлган дуоларни айтиб, икки томонга салом беради. Мана шу билан вожибни тарк қилиш орқали намозга етган нуқсоннинг ўрни тўлдирилади. **(Изоҳ: намоздаги вожиблардан бирини қасддан тарк қилган киши намозини қайтариб ўқиб олиши маъқулдир).**

Намознинг суннатлари

1. Такбири таҳрима айтилаётганда эркак кишилар қўлларини кулоқларининг юмшоқлари баробарича, аёллар эса елкалари баробарича кўтаришлари.

2. Иқтидо қилувчининг такбири имомнинг такбири билан орқама-кейин бўлиши;

3. Эркаклар ўнг қўлларини чап қўлларининг устига қўйиб, икки қўлни ҳам киндик остига қўйишлари, бошбармоқ ва жимжилоқни халқа қилиб, чап кафтнинг бўғинидан ушлашлари, аёллар эса ўнг қўлларини чап қўлларига халқа қилмасдан кўкракларининг устига қўйишлари;

4. Биринчи ракатда такбири таҳримадан сўнг сано-ни, яъни «Субҳонакаллоҳумма...»ни махфий ўқиш;

5. Фақат биринчи ракатда Фотиҳадан олдин тааввуз, яъни «Аъзу...»ни ўқиш;

6. Фотиҳадан олдин ҳар ракатда «Бисмиллаҳ...»ни айтиш. Тааввуз ҳам, «Бисмиллаҳ...» ҳам махфий айтилади;

7. Фотиҳадан сўнг махфий қилиб омийн, дейиш; «Омийн»ни имом ҳам, имомга эргашувчи ҳам ва ёлғиз ўқувчи киши ҳам махфий айтади.

8. Бомдод билан пешинда Фотиҳадан сўнг қилинадиган зам суранинг узун муфассал суралардан бўлиши;

Узун муфассал суралар "Ҳужурот"дан "Буруж"гача. Аср билан хуфтонда ўртача муфассал суралардан ўқиш. Ўртача муфассал суралар "Буруж"дан "Баййина"гача. Шомда қисқа муфассал суралардан қироат қилиш. Қисқа муфассал суралар "Баййина"дан "Нос" сурасигача.

(Изоҳ: Қуръони карим суралари узун-қисқалигига қараб тўртга бўлинади: а) "Ат-Тивол", яъни узун суралар: Бақара, Оли Имрон, Нисо, Моид, Анфол, Тавба, Юнус суралари узун суралар жумласидандир. Улар узун бўлгани учун "Ат-Тивол"деб номланади; б) "Ал-Миун", яъни юз оятли суралар. Буларга юздан кўп оятли ёки шунга яқин суралар киради; в) "Ал-Масоний", яъни қайта-қайта ўқиладиган суралар. Буларга юз оятга етмаган суралар киради. Намозларда асосан шу суралар кўп ўқилгани сабабидан улар такрорланадиган суралар, дейилади; г) "Ал-Муфассал". Муфассал суралар Ҳужуротдан Нос сурасигачадир. Бу оралиқ ҳам учга бўлинади: 1) узун муфассал, буларга Ҳужуротдан Буружгача бўлган суралар киради; 2) ўрта муфассал,

буларга Буруждан Баййинагача бўлган суралар киради; 3) қисқа муфассалга Баййинадан Носгача бўлган суралар киради).

9. Рукуъга кетишда такбир айтиш, ундан қайтишда «Самиаллаҳу лиман ҳамидах», деб, тик турганда «Роббана лакал ҳамд» билан кифояланиш;

10. Имом такбирларни жаҳрий айтиши; Чунки иқтидо қилувчиларнинг имомга эргашишлари учун жаҳрий такбирга ҳожати бор. Лекин иқтидо қилувчилар такбирни жаҳрий айтишмайди, чунки бунга ҳожат йўқ.

(Изоҳ: агар жамоат катта бўлса, имом жамоатнинг ичидан такбирни етказувчини тайин қилади. У имомнинг такбиридан сўнг такбирни, «Самиаллоҳу лиман ҳамидах», деганидан кейин «Роббана лакал ҳамд»ни жаҳрий айтиб туради. Чунки бунга эҳтиёж бор. Унинг номи "мубаллиғ"дир).

11. Рукуъга борганда икки кафти билан икки тиззасининг кўзини ушлаб, белини бир текис қилиб, камида уч марта «Субҳана Роббиял ъазим», дейиш;

12. Қиёмдан саждага боришда аввал тиззани, кейин қўлларни, кейин бурунни ва сўнггида пешонани қўйиш, саждадан қиёмга туришда эса бунинг аксини қилиш, яъни аввал пешонани, кейин бурунни, кейин қўлларни ва сўнггида тиззаларни ердан кўтариш;

13. Эркак киши саждада қорнини сонига теккизмаслиги, икки тирсагини ҳам ерга ёпиштириб олмаслиги ва билакларини ердан узоқ тутиши. Аёллар эса бунинг акси ўлароқ, саждада сонларини қоринларига теккизиб, тирсақларини эса ерга ёпиштириб туриши суннат ҳисобланади.

(Изоҳ: чунки аёллар доимий ўзларини беркитганлари маъқул. Зеро, зийнат беркитилганда қадрли бўлади). Сажда икки кафтнинг ўртасига қилиниб, камида уч марта «Субҳана Роббиял аъла», дейилади.

14. Эркак кишининг қаъдада чап оёғини тўшаб, унинг устига ўтириб, ўнг оёғини эса тик қилиб, бармоқ учларини қиблага қаратган ҳолда эгиши. Аммо аёллар эса қаъдада чап думба томонига ўтириб, ўнг думба томонидан икки оёқларини чиқариб олишади.

15. Ташаҳхуддаги «Ашҳаду алла илаҳа» калимаси ўқилган пайтда ўнг қўлнинг бош бармоғи билан ўрта қўлни халқа қилиб, кўрсатгич бармоқни кўтариш, «иллаллоҳ» калимасини ўқиганда эса кўрсатгич бармоқни тушириш;

16. Тўрт ракатли ёки уч ракатли фарз намозларининг учинчи, тўртинчи ракатларида Фотиҳа сурасини қироат қилишлик; Зам сура қилишлик эса шарт эмас.

(Изоҳ: аммо суннат ва нафл намозларининг учинчи ва тўртинчи ракатларида Фотиҳа сураси билан зам сура қилишлик вожибдир. Нафл намозлари аслида икки ракат бўлади. Агар киши тўрт ракат нафлни ният қилса-ю, икки ракатдан кейин намозни тугатса, унга қайта тўрт ракат намоз ўқиш вожиб бўлмайди. Чунки аслида нафл икки ракатдир. Лекин иккинчи ракатдан туриб, учинчи ва тўртинчи ракатларни ўқимоқчи бўлса, албатта уларда ҳам Фотиҳага қўшиб бирор сурани қироат қилиши вожибдир).

17. Қаъдаи охирда ташаҳхуд дуосидан кейин сало-

воту Иброҳимияни ўқиш;

18. Охирги қаъдадаги саловоту Иброҳимиядан кейин Қуръон ёки ҳадисда келган дуолардан бирини ўқиш;

19. Намоздан чиқаётганда саломни ўнг ва чап елкага юзланганда бериш. Мана шуларнинг барчаси суннат ҳисобланиб, улардан бирини ёки кўпроғини тарк этиш билан намоз бузилмаса-да, лекин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатлари бажарилмагани сабабли намоз гўзал суратда адо қилинмаган бўлади.

Намознинг одоблари

Намознинг қуйидаги одобларига риоя қилиш билан ибодат янада мукамал бўлади:

1. Қиёмда сажда ўрнига қараб туриш;
2. Рукуъда икки қадамнинг устига қараш;
3. Қаъдада кучоғига тикилиб туриш;
4. Салом бераётганда елкага қараш;
5. Саждада буруннинг икки ёнига қараб туриш;
6. Қодир бўлгунча эснашни ўзидан кетказиш. Агар эснаш ғолиб келса, чап қўл билан оғизни беркитиш лозим;

7. Намозда имкон қадар қалбнинг ҳузур-ҳаловати ва аъзоларнинг таскин топиши билан хушўни муҳофаза қилиш. Бу эса дунёга ҳам охиратга ҳам фойдаси бўлмаган, беҳуда нарсалардан узоқ бўлиш орқали вужудга келади.

8. Ибодатда энг гўзал кийимларни кийиб туриш ҳам одобдандир.

Намозни бузувчи амаллар

Бир нечта амаллар борки, булар содир бўлиши билан намоз бузилади:

1. Намознинг шартларидан бирини тарк қилиш. Мисол учун авратни беркитмаса ёки уч тасбеҳ айтиш миқдорича қибладан бошқа томонга юзланиб турса;

2. Намознинг рукнларидан бирини тарк қилса. Мисол учун рукуъ ёки сажда қилмаса;

3. Кетма-кет бир рукнда бир ҳаракатни уч маротаба такрорласа ёки намозга тегишли бўлмаган амални кўпайтириб юборса;

(Изоҳ: намозда бир қўл билан бажариб бўлмайдиган, икки қўл муҳтож бўладиган амалларга амалу кассир, яъни кўп амал, дейилади. Мисол учун салла ўрашлик, белбоғни боғлашлик, тўнни кийиш ёки ечиш ва ҳоказо. Мана шу каби кўп амални қилиш билан ҳам намоз бузилади. Аммо бир қўл билан бажарса бўладиган амални икки қўлда қилса ҳам, модомики, ўша амални бир рукнда уч бора қилмаса, кўп амал қилган ҳисобланмайди. Аслида намозга тайёргарлик қилинаётган вақтда унга халақит берадиган нарсаларнинг олдини олиб қўйиш керак. Инсончилик юзасидан эсдан чиқиб қолган бўлса, бошқаларнинг намозига халақит қилмаслик учун бунақа ишларни бажариш билан намоз бузилмайди. Бирор киши намозда турганида илон ёки чаённи ўлдириши ҳамда олдиндаги бўш жойни тўлдириши ҳам намозни бузмайди).

4. Тўхтамасдан уч қадам юрса. Лекин олди саф очиқ бўлса, бир рукнда бир ёки икки қадам билан олдинни тўлдириш жоиз;

5. Намозга тегишли бўлмаган сўзни хоҳ у тушунарли бўлсин, хоҳ тушунарсиз бўлсин, бир ёки икки ҳарф миқдоридан талаффуз қилса;

6. Рукуъ ва саждаси бор намозларда қаҳқаҳа билан кулса. Қаҳқаҳа, деб ёнидаги одам эшитадиган даражадаги кулгига айтилади. Намоздаги бу кулги билан намозга қўшилиб, таҳорат ҳам бузилади;

7. Узрсиз йўталса;

8. Қуръонни бузиб ўқиса. Агар Қуръоннинг маъноси қўпол бузилса, у намозни қайтариб ўқиш вожиб бўлади. "Қўпол бузиш" дегани жаннат ўрнига дўзахни, мўъмин ўрнига мушрикни, ҳидоят ўрнига залолатни ва шу каби аксларни қироат қилиб юборишга айтилади. Мисол учун Зумар сурасининг 73-оятдаги «Парварди-горларидан қўрққан зотлар эса тўп-тўп ҳолда жаннатга ҳайдалдилар» ўрнига «жаҳаннамга ҳайдалдилар» жумласини айтиб қўйиб, шу ракатда ўша хатосини тўғриламасдан намозни адо этса, у намоз бузилган бўлади. Аммо ўша ракатнинг ўзида хатосини тўғриласа, намози дуруст бўлади.

9. Намозда туриб озми-кўпми сув ичса ёки овқат еса;

10. Сув йўқлиги учун таяммум қилиб намоз ўқиётган киши таҳорат қилиш учун етарли сувга қодир бўлиб қолса;

11. Намоз ўқиётган чоғида маҳсига тортган масҳнинг муддати ўтиб кетса;

12. Бомдод намозини ўқиётганда қуёш чиқиб кетса;

13. Ийд намозини ўқиётганда қуёш заволга оғса. Жума намози ўқиётганда аср вақти кириб қолса ҳам, шу ўқиётган намозлар бузилади.

(Изоҳ: демак, шу ҳолатларда қуёш найза бўйи кўтарилишини кутади ва қазо бўлган бомдодни ўқийди, қуёш заволга оғгач эса, ийд намозини тарк қилиб, пешин намозини ўқийди. Аср вақти кириб қолган бўлса, жума намозини бузиб, ўрнига қазо бўлган пешинни ўқийди).

14. Намоз асносида ўзини билмай қоладиган даражада ҳушидан кетса. Бу ҳолатда намоз бузилиши билан бирга таҳорат ҳам синади. Ушбу масала юқорида ўтган эди.

15. Битта намозда эркак киши билан аёл киши сафда баробар туриб қолса, аёлнинг намози бузилади. Агар имом шу аёлга ўзининг имомлигини ният қилса, ўша аёл ўзининг маҳрами бўлса ҳам ёки маҳрами бўлмаса ҳам ушбу имомнинг намози бузилади.

16. Намозга тегишли бўлмаган сўз гапирса. Қасддан бир кишига салом берса ёки саломга алик олса, безур инграб, камида икки ҳарфли овоз чиқарса, товуш чиқариб йиғласа ҳам, намоз бузилади. Лекин йиғлаши охират ташвиши билан бўлса, зарари йўқ. Акса уриб алҳамдулиллаҳ, деган кишига жавоб қайтарса, имомдан бошқанинг қироатини тўғриласа, намоздан ташқаридаги кишининг қироатини тўғрилаш учун айтган каломини қабул қилиб, унга эргашса ҳам намози бузилади. Яна гапга гарчи зикр билан бўлса ҳам, жавоб қайтарса намоз ботил бўлади. Мисол учун бир киши мағлуб бўлди, деса-ю, намозда турган киши унга жавобан "Алҳамдулиллаҳ", деса ёки «Бир мусулмон оламдан ўтибди», деса, унга жавобан «Инна лиллаҳи ва инна

илайҳи рожиъун», деса ҳам намоз бузилади.

17. Мусхафга қараб туриб намозда қироат қилса, нажосат устига сажда қилса, инсонлардан сўраладиган нарсани намоз ичида дуо қилиб сўраса ҳам намоз бузилади.

Намоздаги макруҳ амаллар

Макруҳ амаллар содир бўлиши билан намоз бузилмаса-да, лекин у нуқсонли бўлиб адо этилган бўлади. Шунинг учун намозхон ушбулардан сақлангани маъқул:

1. Намознинг вожибларидан бирини қасддан тарк қилиш. Мисол учун сураи Фотиҳани ўқимаслик ёки махфий ўқиладиган намозларни имомнинг жаҳрий ўқиши, қаъдада ташаҳхудни ўқимаслик ва ҳоказо.

2. Намознинг суннатларидан бирини қасддан тарк қилиш. Мисол учун, “сано” дуосини ўқимаслик, рукуъ ва саждадаги тасбеҳларни тарк этиш.

3. Фарз намозларининг бир ракатида ёки икки ракатида қасддан битта сурани такрор ўқиш. Аммо нафл намозларида бир сурани такрор қироат қилиш макруҳ эмас.

4. Мусхафнинг тартибига тескари қироат қилиш. Масалан, биринчи ракатда ан-Нас сурасини зам қилиб, иккинчи ракатда Фалақ сурасини зам қилиш.

5. Қисқа муфассал суралардан икки ракатга орада бир сурани ташлаб қироат қилиш. Мисол учун биринчи ракатда Ихлос сурасини зам қилиб, иккинчи ракатда Нас сурасини ўқиш. Шу орада Фалақ сурасининг қолиб кетиши макруҳдир.

6. Кийимни беузр тўғрилаш, бармоқларини қарсиллатиш, баданининг баъзи жойларини беҳуда ўйнаш, чунки бу хушуга халал беради. Қаъдада икки оёғини тик қилиб, товонларининг устига ўтириш.

7. Бошини у ёқ-бу ёққа қаратиш.

8. Хоҳ пешоб бўлсин, хоҳ катта таҳорати бўлсин, уни мажбуран ушлаб туриш. Чунки бу ҳам намозхондаги хушуга кетказди.

9. Кўзларни беҳуда юмиб олиш. Агар камоли хушуга билан юмса, макруҳ ҳисобланмайди.

10. Жамоат намозларида ортдаги сафда намоз ўқиса-ю, унинг олдида бўш жой бўлса, ана шу бўш жойни тўлдирмаслик ҳам макруҳ.

11. Сажда қиладиган ўринда ёки икки ёнида ё кийимида жонли ҳайвоннинг сурати бўлиши.

(Изоҳ: орқасида ёки оёғи остида бўлса, макруҳ ҳисобланмайди. Шунингдек, ниҳоятда кичик ёки боши йўқ бўлса ҳам, макруҳ эмас. Қиблага юзланиб турган ёки ўтирган кишининг орқасида намоз ўқишлик дуруст бўлади, аммо қиблага тескари ўгирилиб ўтирган кишининг тўғрисида ҳам намоз ўқиш макруҳдир).

12. Аланга ёки чўғга қараб ҳам намоз ўқиш макруҳ. Аммо меҳробда чирок бўлишининг макруҳлиги йўқдир.

13. Намоз ўқувчи олдидан бирор йўловчининг ўтиши эҳтимоли бўла туриб, сутра қўймасдан намоз ўқиш ҳам макруҳдир. “Сутра” деганда одамларнинг намозхон олдидан ўтишини ман қилувчи эллик, олтмиш сантиметрлар чамасидаги, йўғонлиги камида бармоқча

келадиган ёғоч тушунилади.

(Изоҳ: у намозхоннинг сажда қиладиган томони-га санчиб қўйилади, бўлмаса, қиблага тўғри қилиб ётқизиш қўйилади. Имомнинг олдида қўйилган сутра жамоатга ҳам кифоя қилади).

11. Намоз асносида осмонга тикилиш;

Жаноза намозларида ҳам такбирлар айтилганда осмонга тикилиш макруҳдир.

12. Овқат тайёр бўлиб, иштаҳа тусаб турганда намоз ўқиш.

13. Саждада билакларни ерга теккизиб туриш.

14. Қўл ва оёқ бармоқларини сажда ва бошқа ўринларда қибладан бошқа томонга ўгириш.

(Изоҳ: дастлабки такбирда кафтларни қиблага қаратмаслик, хушуга кетказадиган ҳар бир амални бажариш, сажда қиладиган ўринни майда тошлардан намоз ичида туриб бир неча бор тозалашлик, лекин бир марта бўлса, макруҳ эмас, пешонасига ёпишган тупроқни артишлик, салласи ёки телпаги билан пешонасини беркитиб олиш ва ўшанинг устига сажда қилиш, кийимини елкасига ташлаб олишлик, саждага бораётганда шимини қўли билан кўтаришлик, имомнинг алоҳида маконда туришлиги, аммо имомнинг қадами жамоат турган хонада бўлиб, саждаси бошқа хонага ўтса, макруҳ бўлмайди, иш кийими билан намоз ўқишлик, беузр бош кийимсиз намоз ўқишлик, чунки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бирор марта бош кийимсиз намоз ўқимаганлар, аммо ўзини хор тутган ҳолда (яъни, ҳажда ёки умрада) бош кийимсиз ўқишлиги макруҳ эмасдир. Шу билан бирга масжидларнинг эшигини беузр қулфлаб қўйишлик ҳам макруҳдир, лекин ўғрининг хавфи бўлса зарари йўқ).

Намозни бузиш жоиз ва вожиб бўлган ўринлар

Қўйидаги ҳолатларда ҳалокатнинг олдини олиш учун, гарчи фарз намози бўлса-да, уни бузиш вожиб бўлади:

1. Мисол учун бир киши сувга чўкаётганини билса ёки бир ҳайвон ҳужум қилса, хоҳ у ўзига, хоҳ бошқа кишига, хоҳ намоз ўқиётган одамга, хоҳ ташқаридагига бўлсин, шу ҳалокатнинг олдини олиш учун намозини бузади.

2. Бир дирҳам миқдоридаги молини ўғридан ҳимоя қилиш учун, гарчи фарз намозини бўлса ҳам, бузишлик жоиздир.

3. Ота ёки она фарзандини намоз ўқиётганини сезмай туриб чақирса, фарзанд агар нафл намоз ўқиётган бўлса, фақат шу нафл намозни бузиши жоиздир. Аммо ота ёки она фарзандни намоз ўқиётганини билиб туриб чақирса, фарзанд намозини бузиши жоиз эмас.

БЕШИГИДА БЎҒИЛГАН МУХТОРИЯТ

*(«Куч – сиз томонда, биз томонда эса – адолат ва эркинлик ҳуқуқи»
(М. Чўқоев, Мухторият президенти).)*

Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек, Мухторият ҳукумати биринчи ўринда ҳарбий қисмлар тузишга киришди. Чунончи Мухторият ҳукумати чор ҳукумати даврида қамалиб чиққан Эрғашга ншонч билдириб, уни ҳарбий қўшинларга бошлиқ этиб тайинлади. Қисқа вақт ичида у тўрт мингга яқин йигит тўплади ва уларни қуроллантирди. Аммо у тўплаган ҳарбий қисмларнинг малакаси паст ва тажрибаси йўқ йигитлар эди.

Мухторият ҳукуматини ағдариб ташлаш учун Тошкентда кескин чоралар кўриш мақсадида ҳарбий режа тузилаётган вақтда Бутуниттифоқ Таъсис Мажлисига Фарғонадан вакил этиб сайланган В. Чайкин Туркистонда ҳокимиятни зудлик билан маҳаллий (мусулмонлар демоқчи – Й. Қ.) ишчи ва деҳқонлар кўлига ўтишининг ғоявий зарурлиги хусусида Миллатлар Халқ Комиссарн И. В. Сталинга телеграф орқали мурожаат қилганида у шундай жавоб қилган: «Советлар ўз ички ишларида мухтордир ва улар тегишли реал кучларга таяниб ҳаракат қилади. Шу боис Туркистонда маҳаллий пролетарларнинг марказий Совет ҳокимиятига Туркистон Совнаркоми ҳарбий қисмларидан бегона кучларга таянганларни тарқатиб юбориш ҳақида арз этиб, мурожаат қилиши лозим эмас, балки агар маҳаллий пролетар ва деҳқонларда куч топилса, уни шу куч билан тарқатилсин».

Большевик Е. П. Бабушкин бошчилигидаги Қўқон шаҳар Ишчи ва аскарлар Кенгаши марказдан мадад олиб, Мухторият ҳукуматига қарши курашни кучайтирди. Бабушкин Кенгашнинг пленумини чақириб, унда мухториятчиларни қуролсизлантириш ва унинг ҳарбий қисмларини тарқатиб юборишни талаб қилувчи кескин талаб (ултиматум) тарзидаги қарорлар қабул қилди. Пленум қарорига асосан мухториятчиларга қарши курашни кучайтириш мақсадида Ҳарбий Инқилобий қўмита тузилди. Инқилобий қўмита ҳам ўз навбатида қуролланишни кучайтирди. Мухториятчиларга зарба беришнинг аниқ режаси тузилди. Зудлик билан ёрдам юбориш учун Тошкентга мурожаат қилинди. Тошкентдан ёрдам ҳам кела бошлади.

1918 йилнинг 28-29 январь кунлари Қўқонда вазият ниҳоятда кескинлашди. Мухториятчилар ва уларнинг тарафдорлари Шўроларнинг шаҳар кенгаши кўрган чо-

ра-тадбирларга жавобан иш кўриб, уларнинг қора ниятларини амалга оширишга йўл қўймаслик учун ҳаракат қилдилар. Шўроларнинг Ҳарбий Инқилобий қўмитаси собиқ хон ўрдасига жойлашиб олган эди. Мухториятчилар қўшини ана шу қароргоҳга ҳужум қилди. Бироқ аниқ режа асосида амалга оширилмаган бу ҳужум муваффақиятсизликка учради. Аммо шаҳар телефон станцияси узиб ташланди. Мана шу вақтда Шўролар Кенгашига ёрдам учун Тошкентдан, Скобелевдан, Ардижондан, Перовскдан ва бошқа ерлардан ёрдам қўшинлари Қўқонга кириб келди.

Вазиятни ҳисобга олган Туркистон Халқ Комиссарлар Совети 1918 йилнинг 14 феввали куни бутун Фарғона вилоятида ҳарбий ҳолат эълон қилди. Шунингдек, Фарғона темир йўлида эса қамал ҳолати жорий этилди. Митинг ва намойишлар ўтказиш таъқиқланди. Ҳукумат қарорида: «Бу қарорни бузганлар пулемёт ва милтиқ ўқи билан қарши олинади», деб алоҳида кўрсатиб ўтилди. Аммо Тошкентда ва умуман Туркистонда ҳарбий-сиёсий вазият оғирлиги учун ҳам Тошкентдан кўп ёрдам бериш қийин эди. Шунинг учун ҳам Скобелев шаҳар думаси раиси Дармоедовнинг қаршилигига қарамай, Фарғона шаҳар ҳарбий дружинасининг командири комиссар К. Осипов Шўролар Советининг қарорига амал қилиб 4 та пулемёт, 4 та замбарақ ва 140 та аскар билан Қўқонга ёрдамга келган эди. Ўзича, у ўз отряди билан Мухторият ҳукуматини қамоққа олмоқчи ҳам бўлди. Аммо бунинг акси бўлиб чиқди. Уларнинг ўзлари мухториятчиларнинг қўшини томонидан ўққа тутилди. Ва ҳатто мухториятчилар қалъани олиш учун жанг бошлаганларида болта, таёқ, тош, чўкич ва бошқа нарсалар ушлаган оломон уларга мадад бермоқда эди. Уларнинг сони ўн мингдан ошган эди, деган маълумотлар ҳам бор. Улар ўзларини мужоҳидлар деб эълон қилдилар. Бу вақтда осиповчилар яшириниб олишган эди. Оломон қалъани штурм қила бошлади. Аммо қизил қўшинлар яхши қуролланган ва ҳарбий тактикага эга эди. Шунинг учун ҳам улар қалъани мустаҳкам туриб ҳимоя қилдилар.

18 йил 17 февралда Мухторият ҳукумати билан Шўролар ҳукумати вакиллари ўртасида музокара бошланди. Бу музокара Мухторият ҳукумати раҳбариятининг таклифи билан бошланди Музокара вақтида мухторият-

чилар қуйидаги шартларни қўйдилар: 1. Шаҳарни бир-галиқда бошқариш ва унинг таркибида мухториятчиларнинг кўпроқ вакиллари бўлиши. 2. Ҳарбий қалъани шу органининг назорати остига олиш. 3. Милициядан бошқа барча кучларни қуролсизлантириш. 4. Ўлка Шўролар ҳукуматининг шариатга зид декретларини бекор қилиш.

Ҳарбий Инқилобий қўмита бу таклифларни рад этди. Шундай кейин 18 февралда музокаралар яна давом эттирилди. Мухторият ҳзкумати нима қилиб бўлсада ўртада қон тўкилмаслиги учун ҳаракат қилди. Мухторият ҳукуматининг ҳарбий вазири полковник М. Чанишев Ревком олдига ҳатто ултиматум қўйиб соат тўртгача қалъанинг топширилишини талаб қилди. Аммо Мусулмон ишчи ва деҳқонлар конференцияси қатнашчилари талаб қўйиб, ултиматумни қайтариб олишга мажбур қилдилар. Ана шундай кескин вазият содир бўлиб турган кезларда «Шўройи уламо»чилар ва уларнинг тарафдорлари каттиқ қаршилик кўрсатдилар. Мухторият ҳукумати аъзолари ичида ўзаро ихтилоф пайдо бўлди. Ҳукумат раҳбари М. Чўқаевни истеъфога чиқишга мажбур этдилар. Натижада унинг ҳукумат кабиети тарқатилди. М. Чўқаев ўзига яқин кишилари билан ҳукуматни ташлаб, Қўқонни тарк этишга мажбур бўлди.

Ҳарбий вазир М. Чанишев қамоққа олинди. М. Чўқаев эса қўрқоқликда айбланди. «Уламо»чиларнинг ёрдами билан Эргаш полвон ҳукумат раҳбари ва Бош қўмондон этиб тайинланди. Кисқача қилиб айтганда, бўлиб ўтган воқеалар ўз навбатида давлат тўнтариши эди.

Худди шу вақтда Тошкентдаги большевистик ҳукуматнинг ҳарбий вазири сўл эсэр, генерал Е. Перефильев бошчилигида пиёда, отлик ва артиллерия қисмларининг иккинчи эшелони Қўқонга кириб келди. Қўқон уч тарафдан қуршаб олинди. Артиллерия қисмлари жанговар ҳолатда буйруқни кутиб турар эди. Шу тариқа Қўқонда мудҳиш воқеаларнинг содир бўлиши аниқ бўлиб қолган эди.

19 февраль куни қизил қўшинлар раҳбарияти Мухторият ҳукуматининг раиси, қўмондон Эргашга ултиматум юборди. Унда қуролларни ташлаш ва таслим бўлиш талаб этилди. Аммо Эргаш ултиматумни қабул қилмади. Шундан кейин генерал Перефильев ёндирадиган барча снарядлари ишга солишга ва 12 та замбаракдан ўт очишга буйруқ берди. Кундуз соат бирдан бошлаб Қўқон осмонини қора булут, замбараклар овози ва тўтун қуршаб олди. Бегуноҳ одамлар ҳам тўп-замбараклар ўқи остида қолди. Шу ҳужумнинг иштирокчисн М. Шкорупанинг хотирлашича: «Тинч аҳо-лининг уйлари, Туркистон, Россия учун ҳам танқис бўлиб қолган мануфактура ва ғалла омборлари ёнарди. Қўқон уч кун бутунлай ўт ичида қолди». А. Т. Каравайцевнинг эсдаликларига қараганда, айниқса «Коновалов тўдасидаги арман дашноқлари ўзбошимчаликни ҳаддан ошириб юбордилар. Улар Қўқонга келгунча тинч аҳолини талаб, қирғин қилган» ("Воспоминания". Ташкент, 1957).

«Наша газета»нинг ёзишича, ўрус қўшинлари мусулмонларнинг ибодатхоналари бўлмиш масжидларни ва ўқув юртлари бўлмиш мадрасаларни ҳам тўплар ёрдамида хонавайрон қилган. Генерал Перефильевнинг эсдаликларида мақтаниб ёзишига қараганда «...Мен 12 замбаракдан ўқ очдира бошладим. Биринчи отишмадан

кейиноқ исёнчилар (мухториятчиларни кўзда тутаятир — Й. Қ.) Эски шаҳарга қараб қочишди».

Шиддатли жанглар ва қирғинбарот уруш ҳаракатлари 20 февралда ҳам давом этди. Шу куни шаҳар ичкарасига арманлардан иборат «Дашноқцютюн» коми билан аталган каллакесар жанговар қисмлар кнриб келди. Эндиги жанглар Қўқоннинг Эски шаҳар қис-мига кўчди. Бу ерда ҳам мудҳиш фожиалар рўй берди. Мухторият-чилар ва уларнинг тарафдорлари томонидан ҳар бир уй, бино, омбор, савдо корхоналари учун яккама-якка жанглар бўлган. Бу ҳақда шу воқеаларнинг иштирокчилари ўз эсдаликларида ёзиб қол-дирганлар ва архив ҳужжатлари ҳам бор.

Эргаш бошчилигидаги мухториятчилар армияси Эски шаҳарни ўраб, уч кун қаттиқ мудофаа қилди. Шу уч кун ичида бутун-бутун бинолар, савдо расталари, дўконлар, омборхоналар, масжид-мадрасалар, мануфактура корхоналари вайрон бўлган. Шу кунлар ичида уч мингдан ортиқ киши ҳалок бўлган. Халқ Комиссарлар Совети томонидан юборилган қизил қўшинлар ёрдамида ва иштирокида ўтказилган бу ҳарбий операция уларнинг ғалабаси билан яқунланди («Улуғ Туркистон», 1918 йил, 2 март).

19 февраль куни Мухториятнинг ўн беш раҳбари — А. Ўразаев, Я. Агеев, М. Мираҳмедов, М. Чанишев, Кушбегиев ва бошқалар Скобелев – Фарғонага жўнаб кетишган эди. Улар Фарғонада ва унинг атрофларида ҳам бўлиб, халқни Мухториятни ҳимоя қилишга даъват этдилар. Жойларда намойишлар уюштирдилар. Бироқ улар айғоқчилар томонидан ушлаб олиниб, сўроқсиз ва айбсиз равишда ўз жойларида отиб ташланди. Ноилож қолган Эргаш ўзининг г^ин отряди ва бошқа мухториятчилар шаҳарни ташлаб чиқиб кетдилар. Мухтор ҳукуматнинг қўлга тушган ҳар бир аъзоси отиб ташланди. «Улуғ Туркистон» рўзномасининг ёзишича, ҳукумат хазиначиси Саидносир Миржалилов қамоққа олинган ва унинг ихтиёридаги хазина мусодара қилинган ва таланган (1918 йил 21 февраль).

Шу вақтларда Тошкентда қозоқ тилида чиқиб турган «Бирлик туғи» рўзномаси «Қўқон воқеалари»ни шундай шарҳлайди: «Яқинда у (большевикларнинг қизил ҳокимияти ва унинг қуролли кучларини кўзда тутмоқда – Й. Қ.) Қўқон кўчаларини инсонларнинг қони билан бўяди. Мусулмонлар яшайдиган Эски шаҳарни ер билан яқсон қилиб текислаб ташлади, минглаб айбсиз ва ҳимоясиз мусулмонларни ўлдирди, уларнинг мол-мулкларини талон-тарож этди... Аммо буларни у оддий қилиб эмас, қизил байроқ, озодлик ва инқилоб шиорлари остида амалга оширди».

Шундай қилиб, Туркистон Мухторияти ағдариб ташланди. У бешигида бўғилди. Шўроларнинг Қизил қўшинлари ва ҳокимият раҳбарияти тарихда кечирилмайди. Буни тарих ҳеч қачон унутмайди. Аммо мухториятчиларнинг курашлари ис-сиз кетмади. Орадан етмиш уч йилгина ўтиб, улар орзу қилган замон етиб келди. Ўзбекистон мустақил бўлди.

Йўлчи ҚОСИМОВ,
тарих фанлари номзоди.

ҚУДДУС АМАКИНИНГ САБОҚЛАРИ

О'Н ОЛТИНЧИ САВОҚ

ҲОМОНЛИКДАН ҚОЧИНГ

Assalomu alaykum, mening jajji erkatoylarim! O'tgan darsimizda yaxshi bola, haqiqiy musulmon bola qanday bo'lishi kerakligini sizlarga tushuntirib bergandim. Bugungi mashg'ulotimizda sizlar bilan yomon ishlar nimalar, ulardan qanday qilib uzoqda yurish mumkinligi haqida gaplashamiz, xo'pmi? Dunyoda yaxshi ishlar bo'lgandan keyin yomon ishlar ham bo'ladi, to'g'rimi? Musulmon farzandlar ana shu yomon ishlarni qilib qo'yimaslik uchun ularni bilib olishlari kerak. Ulardan doimo qochishlari zarur. Mabodo birortasini bilmasdan yoki o'rtoqlarining so'ziga kirib qilib qo'yishsa, darrov Alloh taolodan kechirim so'rashlari darkor. Kechirim so'rashni bilasizmi? «Astag'firulloh» deysiz yoki «Ey Allohim, mana shu qilgan gunohimni kechirgin» deysiz.

Yomon ishlarning eng kattasi, gunohlarning eng og'iri – Allohga shirk keltirish. Bu haqda dastlabki mashg'ulotlarda aytib bergandim. Yana qaytaraman: bu – ishdami, ibodatdami, qayerda bo'lsin Allohga biror narsani sherik qilib qo'yish. Chunki Alloh – yagona, bitta! Uning hech qanday sherigi, tengi, o'xshashi yo'q. U bermasa, hech kim rizq bermaydi, yordam berolmaydi, biror narsadan qutqarolmaydi. Allohga shirk keltirishdan, ana shu yomon ishdan saqlaning! Aks holda, albatta, do'zaxga tushasiz.

Yana yomon ishlarga bironi nohaq o'ldirish, namoz o'qimaslik, ota-onani og'rindirib, ularga osiy bo'lishlik, ro'zani sababsiz ochib yuborish, Payg'ambarimizga tuhmat qilish, mast qiladigan ichimlik ichish, bironing narsasini nohaq tortib olish kabi ishlar ham kiradi.

Musulmon bolalar, ayniqsa, yolg'on gapirish, va'da berib bajarimaslik, bironing narsasini o'g'irlash, aldanchilik, qimor o'ynash, o'tgan darslarda aytilgan harom narsalarni yeyish, chaqimchilik, kerilib, maqtanish, och ko'zlik, yolg'on guvohlik berish, buzuqlik kabi og'ir gunoh bo'ladigan yomon ishlardan ehtiyot bo'lishlari kerak. Chunki odam yaxshi bo'lsa Allohni tanib, namozlarni o'qib, ro'zalarni tutib yursayu yuqoridagi gunohlarni qilsa, savoblari o'chib ketadi. Jannatga kirishi qiyinlashadi. Shuning uchun bunaqa yomon ishlarni aslo qilmaslikka harakat qiling.

Bordiyu birorta oshnangiz yoki katta bolalar ana shunday ishlarga boshlasa, sira ko'nang. «Quddus amakim aytganlar, bu ishlar gunoh bo'ladi», deb ularni ham qaytaring. Shunda sizning savobingiz ikki baravar ko'payib ketadi. Alloh taolo va Hazrati Payg'ambarimizga suyuqli, yoqadigan islomiy farzand bo'lasiz. Gapimni yaxshilab eslab, unga doim amal qilib yuring, xo'pmi, do'mboqchalarim?!

DUO QILAYLIK

Mana, aziz va sevimli dilbandlarim, Quddus amakingizning saboqlari ham hozircha nihoyasiga yetdi. Endi sizlar bilan vaqtincha xayrlashamiz. Faqat sizlarga bitta iltimosim bor: yuqorida aytib bergan hamma gaplarimni doimo qulog'ingizda tuting. Estdan chiqib qolmasligi uchun qayta-qayta o'qib yuring. O'zingiz bilib olgandan keyin boshqalarga ham aytib bering! Eng asosiy gapim shuki, ana shu o'rgangan narsalaringizga hamisha amal qilib, bajarishga urining, harakat qiling. Faqat yaxshi ishlarni qilib, yomonidan qoching. Shunda chin musulmon bo'lasiz. Alloh taologa sevimli banda va Payg'ambar alayhissalomga suyuqli ummat bo'lasiz. Alloh taolo va'da qilgan go'zal va so'lim jannat sizniki bo'ladi. Bu gaplarim hech qachon yodingizdan chiqmasin, shirintoylarim!

Ha, aytganday, har gal duoga qo'I ochganda Quddus amakingizni ham bir eslab qo'yinglar, xo'pmi, asallarim! Qani endi, hammamiz qo'llarimizni ko'tarib, Allohga chin dildan yolvorib bir duo qilaylik-chi: «Ey, butun dunyolarning egasi, hammamizni yaratgan Parvardigorimiz! Bizlarni yaxshi, solih bandalaringdan qilgin! Yomon ishlardan, turli falokatlardan O'zing asragin! Iymonli, O'zingdan qo'rqadigan, O'zingga bo'ysunadigan, aytganlaringni bajaradigan kishilar qilib tarbiya qilgin! Omin, ya Robbal Olamiyn!»

УРУШСИЗ ЯШАБ БЎЛМАЙДИМИ?

Инсоният бутун тарихи мобайнида бор-йўғи 292 йилгина урушларсиз яшаган.

Англия ва Франция ўртасида 1337 йилдан 1453 йилгача, жами 115 йил давом этган уруш жаҳон тарихидаги энг узок уруш ҳисобланади.

Ҳозиргача Ер юзиде жами 15 мингдан ортиқ уруш бўлган, шундан 5700 таси катта урушлар эди, қабилалараро этник урушлар бунга кирмайди. Улар сони ўн олтинчи асрда 106 та, ўн еттинчи асрда 231 та, ўн саккизинчи асрда 703 та бўлса, ўн тўққизинчи асрда 730 тага етган. Ўтган асрда эса Иккинчи жаҳон урушигача 882 та, ундан кейин эса 300 дан ортиқ уруш бўлди.

Урушлар оқибатида ўн еттинчи асрда 3,3 миллион, ўн саккизинчи асрда 5,4 миллион, ўн тўққизинчи асрда 5,7 миллион киши ҳалок бўлди. Ўтган асрдаги Биринчи жаҳон урушида 10 миллион, Иккинчи жаҳон урушида 52 миллион киши қурбон бўлди.

Мутахассислар ҳисобича, Юлий Цезар давридаги урушларда битта одамни ҳалок қилишга 1 доллар, Наполеон даврида 1000 доллар, Биринчи жаҳон урушида 21000, Иккинчи жаҳон урушида 200.000 доллар миқдориде маблағ сарфланган.

Таниқли иқтисодчи Нобел мукофоти соҳиби Жозефининг ҳисобича, АҚШ бошлиқ ҳарбий коалиция Ироқдаги урушга 5 триллион доллардан ортиқ маблағ сарфлаган. Аммо Ироқ аҳолисидан қурбон бўлган 3 миллион кишининг хунини нима билан ўлчаса бўларкин?! Ҳарбийлар ҳам 3000 дан зиёд аскарини қурбон беришди, АҚШ армиясининг 16,2 минг аскарари яраланди.

Ҳозир куррамизда тўпланган энг ўткир заҳар – цианид курули билан 750 миллиард кишининг ёстиғини қуритиш мумкин.

Швейцариялик олимлар ҳисоб-китобига қараганда, инсониятнинг охири беш юз йиллик ҳаётида юз берган 14.000 урушда қарийб 5 миллиард одам ҳалок бўлган.

XX аср "энг қонли" юзйиллик бўлди, шу асрдаги урушларда жами 70 миллион кишининг ёстиғи қуриди.

БМТ маълумотларига кўра, ҳозирги кунда ҳар йигирма дақиқада кимдир турли миналарнинг портлашидан ҳалок бўлади. Йигирманчи аср бошларида ми-

надан қурбон бўлганларнинг 80 фоизини ҳарбийлар ташкил этган бўлса, ҳозир ҳалок бўлаётганларнинг шунчаси тинч аҳоли вакиллариدير.

Битта минанинг нархи 3 доллар, уни зарарсизлан-тиришга эса 1000 доллар маблағ керак бўлади.

Мутахассислар ҳисобича, оддий урушларда қурбон бўлганлардан бир жангчига тинч фуқаролардан 10 киши, ядро урушида эса бир жангчига 100 нафар тинч фуқаро тўғри келади.

Охириги ўн йил мобайнида кечган урушларда 1,5 миллион бола ҳалок бўлди.

Иккинчи жаҳон уруши мобайнида Ўзбекистонга уруш жойларидан 200 минг бола кўчирилган.

Бугунги кунда бир дақиқада дунёда 25-30 та бола очликдан ўлаётган ёки касалликдан вафот этаётган бир пайтда ана шу бир дақиқа ичида 3,7 миллион доллар маблағ ҳарбий мақсадларга сарфланмоқда.

Иккинчи жаҳон урушининг "қиёфаси" бундай: уруш 6 йил давом этди, унда 60 дан ортиқ мамлакат иштирок этди, урушган давлат аҳолиси сони 1,7 миллиард кишидан кўпроқ эди, 22 миллион квадрат метр майдонда ҳарбий ҳаракатлар кечди, 110 миллион киши курулли кучлар сафига жалб қилинди, 50 миллион киши ҳалок, 90 миллион киши ярадор ё майиб бўлди, моддий талафотлар ҳажми 4 триллион долларни ташкил этди.

2008 йили дунё бўйича ҳарбий харажатлар олдинги йилга нисбатан тўрт фоизга ўсди ва 1,5 триллион АҚШ долларини ташкил этди.